

Історія України. 5 кл.

Тема: Що таке історія

Мета: розкрити суть поняття «історія» як окремої науки, про минуле; ознайомити учнів з постатями відомих істориків; розвивати вміння на основі тексту стисло розповідати про історичну постать; користуватися підручником (орієнтуватися в його структурі); застосовувати поняття «історія»; сприяти формуванню глибокої зацікавленості учнів у вивченні минулого українського народу.

Тип уроку: вивчення нової теми

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: історія, історики

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- коментувати текст підручника під час читання і складати запитання до нього;
- пояснює, що таке історія, хто такі історики;
- розбиратися в структурі підручника.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності

Учні читають вірш на С.6

1. Чому присвячений вірш Данила Кулиняка?
2. Як ви розумієте слова автора про минуле і його значення для кожного народу?

III. Вивчення нового матеріалу

Слово «історія» - багатозначне. Якщо зазирнемо у словник чи Інтернет, знайдемо кілька його пояснень.

Історією називають події в минулому, оповідання чи розповідь про життя людини, пригоди та випадки, які траплялися з нею. Навіть документ про стан здоров'я також називають історією. Однак словом «історія» стали називати не тільки розповідь про минуле, а й саме минуле.

Учитель пропонує скласти три речення зі словом «історія»

Щоб не втратити спогади про важливі події, згодом люди розпочали записувати відомості про них.

З часом кількість письмових розповідей про минуле поступово нагромаджувалась, збільшувалась й упорядковувалась. Згодом з них виникла окрема галузь людських знань - історична наука.

Слово «історія» з грецької означає «дослідження», «повідомлення», «оповідь про події». Історію називають вчителькою життя. Історія не тільки цікава, але й одна з найскладніших наук. Вивчати цю науку нам допоможе підручник. (Учитель пропонує ознайомитись з підручником, його умовними позначками, структурою.)

Після ознайомлення із структурою підручника учні записують визначення слова «історія»

Самостійна робота

Читаючи текст підручника С.8, учні виписують імена українських учених – істориків та з'ясовують, що саме вони досліджували.

IV. Закріплення знань учнів.

1. Що означає слово «історія»? Поясніть на прикладах.
2. Що вивчає історична наука?
3. Кого з відомих істориків України ви можете назвати? Що ви про них знаєте?
4. Для чого історія потрібна кожній людині зокрема і людству в цілому?

Завершіть речення і їх запишіть у зошиті.

«Історія як предмет вивчає...»

«Істориками називають...»

«Я вважаю, що професія історика важлива тому, що...»

Гра «оплески»

Учитель називає поняття, терміни, прізвища. Якщо поняття або термін використовувались на уроці, учні підтверджують це оплесками, якщо ні — мовчанням: історіянаука, історія капітана Гранта, літопис, математика, М.Грушевський, зірка, народ, літописець, оповідь про події, квітка, Нестор Літописець, визначні постаті.

V. Домашнє завдання

Тема: Як пов'язані історики і час

Мета: формувати початкові знання про історичний час та одиниці його вимірювання; знайомити учнів у загальному вигляді з поняттями хронологія, дата, лінія часу; розвивати хронологічні просторові вміння; формувати історичну свідомість, прищеплювати відчуття причетності до минулого України, бажання більше дізнатися про нього.

Тип уроку: вивчення нової теми

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: хронологічна послідовність, літочислення, століття, тисячоліття, календар

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- креслити лінію часу та позначає на ній запропоновані дати;
- співвідносити рік зі століттям;
- застосовувати у написанні століть римські цифри.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Перевірка домашньої роботи

1. Що означає слово «історія»? Поясніть на прикладах.
2. Що вивчає історична наука?
3. Кого з відомих істориків України ви можете назвати? Що ви про них знаєте?
4. Для чого історія потрібна кожній людині зокрема і людству в цілому?

III. Актуалізація опорних знань

Учні читають прислів'я та приказки та пояснюють зміст будь-якого на вибір.

Час – не кінь: не підженеш, та й не зупиниш.

Багато води збігло з того часу.

Усякому овочеві свій час.

IV. Вивчення нового матеріалу

Історія як наука про минуле людини тісно пов'язана з часом. Кожна історична подія має свою дату – рік, місяць і число. Аби зрозуміти минуле, люди вибудовують ланцюжок з дат подій, визначають їх хронологічну послідовність, тобто

установлюють, що відбулось раніше, а що пізніше, і який між цими подіями зв'язок (учні записують визначення «хронологічна послідовність»).

Роки людства об'єднувались у століття, а століття – у тисячоліття. Отже, людям треба було якимось чином установити порядок літочислення (учні записують визначення «літочислення»).

Самостійна робота

Учні опрацьовують п.2 С.13-14 та дають відповідь на питання:

Що таке відлік часу та якими проміжками користуються історики для вимірювання часу.

Працюємо зі стрічкою часу

Учні малюють стрічку часу та позначають за допомогою вчителя дати, після проведеної роботи самостійно відмічають запропоновані вчителем події.

Звернути увагу учнів на написання століть та записати деякі століття в якості приклада.

Робота в парах

Прочитайте текст С.16 і , працюючи в парах, розкажіть одне одному, як і для чого люди складали календарі. Визначення календар запишіть у зошит.

Розгляньте зображення календарів С.17. Чим вони відрізняються і що у них спільного?

V. Закріплення знань учнів.

1. Що таке послідовність і тривалість історичних подій?
2. Запишіть у зошит, у якому столітті були 1300 рік, 1650 рік, 2005 рік.
3. Завершіть речення « Історію називають наукою про людей у часі тому, що...»

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати §2 С.12-18
2. Вивчити терміни та поняття

Історія України. 5 кл.

Тема: Як пов'язані історія і простір

Мета: формувати знання про історичний простір; формувати історичну свідомість, прищеплювати відчуття причетності до минулого України, бажання більше дізнатися про нього.

Тип уроку: комбінований

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: слов'яни, карта

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- розповідати, що таке історичні карти, як їх складають;
- розрізняти історичні карти від географічних.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Експрес – контроль (додаток до уроку, ключ: б,б,г,б)

III. Мотивація навчальної діяльності

Подумайте, як пов'язані простір і життя людини. Обговоріть свої думки з однокласниками.

IV. Вивчення нового матеріалу

На минулому уроці ми дізнались, що важливо для історика знати, коли відбулась та чи інша подія, але не менш важливо - де вона відбувалась. Тому історія це не тільки подорож у часі, а й у просторі.

Якщо ми дивимось на простір з точки зору історії, то звертаємо увагу і на те, які народи заселяли цю територію у різні часи, з'ясовуємо, як ці народи добували все необхідне для життя, які знаряддя праці виготовляли, легенди та пісні складали, які традиції зберігали.

Робота в парах

Уважно розгляньте малюнки на С.20 :

- Порівняйте зображення на малюнках;
- Чим відрізняються їхній одяг та спосіб життя та чому?

Історики приділяють велику увагу місцям, де відбувались певні події минулого. Це може бути історія окремих континентів, країн, населених пунктів тощо. Наприклад, назва нашої столиці – Київ – говорить про те, що воно слов'янського походження (місто Кия).

Отже, поясніть, як ви розумієте твердження: «Заняття людей, їхнє житло, одяг, харчування, навіть традиції та звичаї пов'язані з тим, у якій місцевості вони мешкають».

Відтоді як люди почали пізнавати навколишній світ і подорожувати, вони намагались відтворити простір, який бачили у вигляді малюнків чи схеми. Так з'явилися карти (учні записують визначення «карта» у зошит).

Самостійна робота

Учні опрацьовують матеріал підручника С.21 та дають відповідь на питання:

1. Навіщо людям карти?
2. Як їх складають?
3. Чим відрізняються історичні карти від географічних?

Робота в парах

Розгляньте стародавню –XIV століття і сучасну фізичну карти Європи (С.22) та обговоріть, що в них спільного, а що – відмінного.

Історична мозаїка (С.25)

Учні опрацьовують текст історичної мозаїки та дають відповіді на запитання:

1. Які існували раніше міри довжини?
2. Які міри довжини використовуються у наш час?

V. Закріплення знань учнів.

1. Що таке простір в історії?
2. Які бувають карти?
3. Що зображують на історичних картах?

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати §3 С.19-23
2. Вивчити терміни та поняття

Історія України. 5 кл.

Тема уроку: Речові історичні джерела. Музеї

Мета:

- пояснити, яку роль в дослідженні минулого відіграють речові історичні джерела;
- ознайомити учнів із працею археологів та їх відкриттями;
- формувати навички використання розповіді учителя і підручника, як джерел знань;
- виховувати шанобливе ставлення до минулого.

Обладнання: ілюстрації підручника, роздатковий матеріал, підручник, презентація.

Тип уроку: комбінований

Хід уроку:

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань:

Уявіть, що хтось із ваших родичів або друзів поцікавився, що таке фольклор і яку роль фольклор. Як ви йому це поясните?

Перевірка виконання домашнього завдання (аналіз прислів'їв і приказок)

III. Вивчення нового матеріалу: постановка теми уроку.

План уроку: (слайд 2)

1. Археологія як наука.
2. Як працюють археологи.
3. Де зберігаються речові джерела.

Відгадайте загадку (слайд 3)

Щоб історію писати, треба так багато знати:

І літопис прочитати, що монах давно писав.

Документи повивчати, ті, що князь колись складав,

І послухати легенди, давні вірші і казки.

Сиві думи, що складались всім народом залюбки,

Роздивитись давній посуд, і прикраси, і взуття.

Дивний одяг, що носили наші предки за життя.

Все зробив історик вправно, все читав і розглядав

І завзято та докладно нам історію писав.

Що ж йому допомогло? Історичне... (джерело).

На які види поділяються історичні джерела?(слайд 4)

Як історичні джерела ми вивчали?

Вкажіть, до якої групи джерел відносять речі, зображені на малюнках.

1. Археологія як наука.

Вивчати минуле історикам допомагають сліди життя, залишені людьми, які відшукують археологи. (слайд 5)

Археологія - наука, що вивчає історичне минуле людства на основі речових пам'яток. Термін "археологія" вперше використав давньогрецький філософ Платон (427-347 рр. до н.е.), маючи на увазі взагалі науку про стародавність ("архайос" - стародавній, "логос" - наука, слово). (слайд 5)

Вся історія народів, що передувала появі писемності, може бути вивчена лише за речовими пам'ятками. Враховуючи, що люди існують на нашій планеті близько 3 млн. років, дописемна історія, або, як її називають західні дослідники, передісторія, складає в цілому 99 % історії людства. Іншими словами, більша частина історії людства досліджується лише за археологічними даними, і лише незначна частина - за писемними джерелами.

Але речові пам'ятки на відміну від писемних не містять прямої розповіді про історичні події, і засновані на них висновки - результат наукової реконструкції.

? Про археологію говорять, що це наука, «озброєна лопатою». Як ви гадаєте, чому? (слайд 6)

Мабуть, ви замислювалися над тим, як опиняються глибоко під землею речі, якими користувалися люди. Уявіть, що дуже давно слов'янське поселення оточили вороги. Хто встиг залишити поселення, свої речі вони забрали або сховали, розраховуючи повернутися. Після запеклої боротьби вороги захопили поселення. Більшість споруд було зруйновано, їхніх мешканців убито, а інших забрано у полон. Минали роки. Залишене поселення з часом остаточно зруйнувалося, вкрилося пилом. Пригадайте як часто доводиться вдома витирати пил з речей. Скільки ж пилу вкрили речі, залишені людьми 2 тис. років тому? Отже, під великим шаром ґрунту можуть опинитися різноманітні речі.

2. Як працюють археологи.

Для того, щоб не зіпсувати речі, які протягом століть знаходилися у землі археологам доводиться діяти дуже обережно. Тому вони дотримуються спеціальних правил.

Самостійна робота: прочитайте текст підручника О. І. Пошетун, І.А.Костюк (ст. 29) і дайте відповіді на запитання.

На які етапи поділяється праця археологів?

Як ви вважаєте, праця археологів є, важкою чи легкою? Поясніть, чому?

Який етап роботи археологів зображено на малюнку?

Опишіть зображене на ілюстрації. Чим займається археолог?

Придумайте власну назву до ілюстрації.

Археологічними дослідженнями захоплювалося чимало українців. Видатний український поет Тарас Шевченко, подорожуючи Україною, взяв участь у створенні Програми збереження історичних пам'яток Криму, зафіксував чимало стародавніх курганів, пам'яток козацької слави, серед яких руїни столиці Української козацької держави - Чигирин. Йому належать слова: «Люблю археологію - таємничу матір історії». (слайд 9 -10)

? Поміркуйте, чому Шевченко вважав археологію матір'ю історії?

Українські археологи здобули визнання у світі завдяки зробленим важливим відкриттям. Чимало археологічних пам'яток відшукав Вікентій Хвойка (слайд 11). Одним з них стала знахідка поселень так званих трипільців. Якою була самоназва цього давнього народу, що заселяв значну територію між Дніпром та Дністром (*робота з картою*) — невідомо.

Так їх стали називати за назвою села Трипільля на Київщині. У 1896р. археолог розкопав перші поселення цього народу (слайд 12). Вікентій Хвойка був одним із засновників Київського міського музею старожитностей мистецтва (сучасні Національний музей історії України і Національний художній музей) (слайд 13). Протягом багатьох років працював у ньому завідувачем відділу археології. Вшановуючи пам'ять видатного українського археолога, його ім'ям у 1962 р. назвали одну з вулиць Києва. Вона розташована поблизу Кирилівської стоянки первісних людей, яку він досліджував.

Пізнавальне завдання (слайд 14).

Уявіть, що ви археолог, який зробив сенсаційне відкриття: розкопав рештки дуже давнього людського поселення. З'ясуйте за знайденими рештками, яким було життя мешканців цього поселення, чим вони займалися.

3. Де зберігаються речові джерела.

Після виконання завдання, роблю висновки, що знайдені рештки потрібно зберігати для нащадків, зробити можливим огляд їх усіма бажаними.

Для цього в різних країнах створюються історичні музеї. Національний музей історії у Києві зберігає найбільшу кількість пам'яток нашого минулого.

? Хто з вас був у краєзнавчому музеї?

? Що ви там бачили?

? А що означає слово «музей»?

Словникова робота (слайд 15)

Музей (гр. *muséion* — місце, присвячене музам, храм муз,) – місце, де зберігаються речові історичні пам'ятки. Перший музей – Дім муз – був заснований у Александрії Єгипетській більше 2000 тис. р. назад.

? Хто працює у музеї?

? Чим займаються екскурсоводи?

? Що таке реставрація?

Перший музей старожитностей в Україні було засновано у 1810 р. у Феодосії. (слайд 16) Більшість його експонатів склали твори мистецтва, подаровані місцевими колекціонерами. Найбільшим у нашій державі є Музей народної архітектури в с. Пирогове під Києвом (слайд 17). На площ в 150 га розміщено понад 300 пам'яток народної архітектури з усіх регіонів України.

В Україні є дуже незвичні музеї: музей у катакомбах під Одесою (слайд 18), музей лісу на Закарпатті (слайд 19), музей однієї вулиці в Києві. «Найсолодшими» можна назвати музей цукру на Вінничині і музей бджільництва на Полтавщині (слайд 20).

IV. Закріплення вивченого матеріалу: (слайд 21)

? Що таке археологія?

? Яку роботу виконують археологи?

? Хто першим відкрив поселення трипільців?

? Чому цей народ отримав таку назву?

? В яких установах зберігаються археологічні пам'ятки?

V. Домашнє завдання: (слайд 22)

1. Опрацювати § 4

2. Скласти розповідь про один день роботи археолога.

**Тема. Практичне заняття. Про що можна дізнатися із сімейного фотоальбому.
Родинне дерево.**

Мета:розповісти про те ,як історики довідуються про минулі часи на основі фотографій про історію сім'ї та родинного дерева; розвивати вміння аналізувати фотографію як історичне джерело за інструкцією; розставляти фотографії у хронологічному порядку, добирати інформацію про минуле з сімейних фотографій та розповідати про окремі події родинного життя на основі фотографій; навчитися складати родинне дерево та висловлювати ставлення до вивчення історії своєї родини; виховувати бережливе ставлення до сім'ї та родини.

Тип уроку: практичне заняття.

Основні поняття: генеалогія, родинне дерево.

Структура уроку.

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань та умінь учнів.

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Що історики бачать на фотографіях.
2. Як відображена історія вашої сім'ї у фотографіях.
3. Чому родинне дерево є історичним джерелом.

IV. Закріплення нового матеріалу.

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань та умінь учнів.

Бесіда за запитаннями.

- Що вивчає наука історія?
- За допомогою чого на уроках історії ми орієнтуємося в часі?
- Які одиниці виміру часу ми використовуємо на уроках історії?
- Яка річ допомагає нам на уроках орієнтуватися в просторі?
- Що таке «легенда історичної карти»?
- Що таке «історичні джерела»?
- Які ви знаєте види історичних джерел?
- Що вивчає наука «археологія»?
- Де зберігаються речові історичні джерела?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Що історики бачать на фотографіях?

Фотографію винайшли у першій половині XIX ст. перші фотоапарати були великими та громіздкими. Щоб зробити знімок фотографу треба було прикласти чимало зусиль: встановити пристрій на певному місці та накрити себе та фотоапарат великим клаптем чорної тканини. Після таких дій можна було сфотографувати людей чи місцевість.

Запитання до дітей:

- Як ви думаєте, чи можна було зробити миттєві та випадкові фотографії таким фотоапаратом?
- Чом не можливо це було зробити?
- Коли це стало можливим?
- До якого виду історичних джерел належать фотографії?
- Які ще види історичних джерел ви знаєте?

У XX ст. фотографія стає одним із найважливіших видів історичних джерел. На фотографії можна побачити багато цікавих речей.

Запитання:

- Що цікавого можна побачити на фотографіях?

Орієнтовні відповіді:

- Зовнішній вигляд людей, їх одяг та взуття.
- Вигляд вулиць та будинків.
- Заняття характерні для того часу.

Колективна робота з підручником.

Ланцюжком читаємо інструкцію на стор. 34 «Як працювати з фотографією – історичним джерелом», а на сторінці 35 шукаємо відповіді на запитання інструкції.

2. Як відображена історія вашого класу на фотографіях.

Індивідуальна робота фотографіями

Завдання :

- Проаналізувати послідовно фотографію згідно інструкції
 - 1. подивіться, чи має фотографія підпис.**
 - 2. про що говорить підпис ?**
 - 3. пригадайте, яка подія зображена на фотографії.**
 - 4. придумайте назву історії, яку можна скласти на основі побаченої фотографії**
 - Скласти історію за фотографією на 4-5 речень.
Відповіді дітей.
- Фізкультхвилинка.

3. Чому родинне дерево є історичним джерелом.

Робота з поняттями

Генеалогія – допоміжна історична наука про походження та взаємний зв'язок родин.

Завдання:

- Пригадайте з молодших класів, що таке родинне дерево?

Індивідуальна робота над створенням родинного дерева під презентацію з сімейних фотографій та мелодію пісні «Родина, родина».

Представлення результатів роботи.

ІУ. Закріплення нових знань.

Евристична бесіда.

- Чим цінні для істориків фотографії?
- Про що ми можемо дізнатися з фотографій?
- Як пов'язані сімейні фотографії з історією сім'ї?
- Чому необхідно знати своє родинне дерево?

У. Підсумок уроку.

Самооцінювання результатів роботи.

Таблиця самооцінювання.

УІ. Домашнє завдання. Виконати завдання 3 на стор. 39.

Історія України. 5 кл.

Тема: Що можна дізнатись про минуле з географічних назв

Мета: поглибити знання учнів про історичні джерела; показати роль географічних назв в історії; удосконалювати навички роботи з джерелами інформації; на елементарному рівні здобувати інформацію, що містить географічні назви; виховувати шанобливе ставлення до історії рідного краю, своєї держави.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: Історична топоніміка, етніміка

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- пояснювати і розрізняти історичні джерела;
- розповідати про те, як історики дізнаються про минулі часи на основі назв населених пунктів;
- наводити приклади історичних назв своєї місцевості, з яких можна дізнатися про давні часи.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Учні аналізують обране джерело текст історичної думи, пісні чи казки за інструкцією «Як дослідити історичне джерело».

III. Мотивація навчальної діяльності

Уявіть, що навколо зникли всі географічні назви: вулиць, вашого міста чи села, нашої країни, інших країн світу... Що ви відчуватимете? Що станеться, коли ми пронумеруємо країни, міста, села, вулиці та майдани?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Що таке історична топоніміка

Метод «Мікрофон». Висловіть думки про походження географічних назв. §

Можливо, ви знаєте вже якісь легенди про походження географічних назв, наприклад міста Києва, міста Чернігова, нашої держави України? (Учні відповідають, в разі потреби учитель доповнює їхні відповіді.)

Робота з термінами

Історична топоніміка (від грецьких слів «топос» — місце та «онома» — ім'я, назва) — наука, що вивчає походження, значення та історичний розвиток географічних назв.

Спробуйте пояснити, від яких слів походять назви українських населених пунктів: Мости, Броди, Базар, Гуляй-Поле, Щасливе, Андріївка, Софіївка.

Набуваємо практичних умінь

Поясніть походження назв річок і міст за схемами С.55.

2. Як географічні назви пов'язані з історією

Історична топоніміка вивчає походження різних географічних назв і те, як вони пов'язані з історичними подіями та діяльністю людей. Об'єднати географічні назви можна за такими ознаками:

- пов'язані з природним середовищем та вказують на розташування;
- пов'язані з назвами народів чи племен, що проживали у даній місцевості;
- походять від імен людей, зокрема видатних історичних діячів;
- вказують на заняття, діяльність і особливості життя людей.

Працюючи в парах, завершіть речення:

- 1) Назви с. Рудники, м. Шахтарськ вказують на ...
- 2) Назви с. Поляни, с. Печеніги, м. Індіанаполіс (США) походять від
- 3) Назви м. Івано-Франківськ, країни Колумбія пов'язані з
- 4) Назви м. Рівне, країни Нідерланди (низові землі), країни Чорногорія походять від

3. Звідки з'являються назви вулиць

Читаючи текст С.57, з'ясуйте, що саме впливає на появу різних назв вулиць та інших частин міст. Заповніть у зошиті таблицю, додаючи за потреби ті назви, що відомі вам із власного досвіду.

Чинники, що вплинули на назву	Назви вулиць
Розташування	
Заняття мешканців	
Зв'язок з історичною подією	
Зв'язок з історичною особою	
Інші чинники	

Розгляньте дошки С.59 і вказівники і визначте, у зв'язку з чим та на чию честь ці вулиці отримали свої назви. Якщо якась із наведених подій вам незнайома, зверніться по допомогу до вчителя.

V. Закріплення знань учнів.

1. Як називається наука, що вивчає походження, значення та історичний розвиток географічних назв?
2. Що потрібно знати, аби зрозуміти сутність назви країни, міста, села?
3. Про що свідчать географічні назви, запозичені з мов інших народів?
4. Чому географічні назви є частиною історії?
5. Пригадайте, які чинники впливають на виникнення назв вулиць чи населених пунктів. Знайдіть на карті України 3 - 4 назви, походження яких ви можете пояснити.

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 8
2. Письмово. Оберіть для власного дослідження одну з вулиць відповідно до місця проживання вашої сім'ї чи найближчих родичів, місця розташування вашої школи. Скористайтесь усіма доступними джерелами інформації і з'ясуйте:
 - коли виникла ваша вулиця;
 - що означає її назва, на честь кого або чого названа вулиця;
 - чи завжди вулиця мала саме цю назву; якщо назву змінювали, то коли саме і з якої причини.

Історія України. 5 кл.

Тема: Практичне заняття №. Які назви в моєму рідному

місті (селі) нагадують про минуле

Мета: закріпити теоретичні знання учнів, набуті впродовж вивчення теми; розвивати і застосовувати набуті вміння й навички; виховний аспект уроку реалізується на підставі осмислення учнями того, що історія їхньої малої Батьківщини є невід'ємною складовою історії всієї України; спонукати учнів до подальшого поглиблення своїх знань.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу, формування умінь і навичок.

Форма уроку: практичне заняття

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; карти, дидактичні набори, пам'ятка «Як працювати з історико-географічною назвою», робочий лист.

Очікувані результати: після цього уроку учні зможуть:

- Ø отримати початкові навички із дослідження історії рідного краю;
- Ø наводити приклади історичних назв своєї місцевості, із яких можна довідатися про давні часи.

Хід уроку

I. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Учитель оголошує учням тему практичного заняття, інформує про заплановані форми роботи.

Метод «Ланцюжок бажань»

Щоб налаштувати дітей на працю запропонувати їм закінчити речення:

«Я сьогодні бажаю тобі... (цікавої роботи, успіхів, досягнень, творчого підходу і т.ін.)»

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Бесіда за запитаннями

- Що таке топоніми?
- Яку назву має наука, що вивчає топоніми?
- Наведіть приклади того, як топоніми можуть допомогти дізнатися про події минулого.

2. Активізація пізнавальної діяльності учнів

Учитель

Перш ніж розпочати роботу давайте спробуємо згадати, що ми дізналися вивчаючи попередній розділ. Пропоную гру «Історична абетка». Для проведення гри на дошці великими літерами прикріплено друковану українську абетку. Обираємо ведучого, який із заплющеними очима вказує на літеру, з якою будуть гратися. Коли літеру «визначено» діти впродовж трьох хвилин записують слова, що стосуються змісту попереднього розділу і починаються на визначену літеру. Виграє той, хто запише найбільше слів. Якщо випаде літера, на яку небагато слів або взагалі немає, ведучий вибирає іншу.

Учитель

Дякую, ваші відповіді будуть враховані при оцінюванні в кінці уроку.

III. Мотивація навчальної діяльності

Учитель

Окрім історії України, різних країн і народів існує окремий розділ історичної науки, який називають краєзнавство, або історія рідного краю. Ця історія розпочинається за дверима вашої оселі і розповідає про людей, події та місця, пов'язані з нашим рідним краєм. Назви міст, вулиць, площ, пам'ятників, різноманітні побутові речі – одяг, глечики, посуд можуть розповісти про історію рідного краю.

Коли вам запропонували би дати нову назву місту чи селу, де ви живете, як ви його назвали б? Чому? *(Відповіді учнів)*

IV. Вивчення нового матеріалу

Учитель

А зараз ми попрацюємо у групах і спробуємо з'ясувати походження історико-географічних назв рідного краю. Користуючись інформаційними картками та пам'яткою ви зможете дослідити їх походження.

Алгоритм організації діяльності учителя. Школярі об'єднавшись у групи, готують розповідь про назви рідного краю

Група 1 «Про що розповідають назви Гуляйполе, Гайчур»

Група 2 «Про що розповідає назви Олександрівськ, Запоріжжя»

Група 3 «Про що розповідає назва Хортиці»

Група 4 «Про що розповідають назви Долинка, Копані, Рівне»

Педагог консультує та контролює хід виконання завдань.

Як підсумок роботи груп вчитель пропонує спільно скласти словник назв історико-географічних об'єктів.

Фізкультхвилинка

Встаньте, діти, посміхніться,
Землі нашій поклоніться
За щасливий день вчорашній.
І до сонця потягніться.
В різні боки нахиліться.
Веретеном покрутіться.
Раз присядьте, два присядьте.
І за парти тихо сядьте.

Розв'язування хронологічних задач

Обчисліть скільки років минуло:

Група 1 від заснування Гуляйполя, яке століття?

Група 2 від заснування Запоріжжя, яке століття

Група 3 скільки років відділяє від заснування Гуляйполя до виникнення Долинки?

Група 4 від заснування села Долинка, Яке це століття?

V. Закріплення знань учнів.

Метод «Мозковий штурм»

Учитель пропонує учням відповісти на запитання: у чому полягає важливість знань про походження топонімів для дослідження минулого рідного краю?

Виберіть 2 - 3 вислови і завершіть їх

«Сьогодні мені було цікаво...»

«Сьогодні мені було легко...»

«На цьому році я дізнався (дізналася)...»

«На цьому уроці я навчився (навчилася)...»

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 9
2. Творче завдання. Напишіть твір на тему «Мій край — моя гордість».
3. Підготуйтеся до уроку тематичного оцінювання за розділом «Звідки і як історики довідуються про минуле».

Історія України. 5 кл.

Тема: Урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів із теми «Звідки і як історики довідуються про минуле»

Мета: систематизувати, узагальнити та закріпити знання учнів з даної теми, визначити якість засвоєння знань, перевірити вміння систематизувати матеріал, скласти розповідь, висловлювати власну думку, застосовувати набуті знання; виділити й актуалізувати в пам'яті учнів найважливіші явища і процеси; виховувати зацікавленість історією.

Тип уроку : урок контролю і корекції навчальних досягнень учнів

Обладнання: картки з тестовим завданням.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина уроку

Учитель повідомляє тему та мету уроку. Роз'яснює умови виконання роботи. Відповідає на запитання, які виникли в учнів стосовно правил виконання роботи.

II. Виконання завдань

Відповіді:

1) В 2) В 3) А 4) А 5) А 6) Б

7) Михайло Грушевський

9) рік, десятиліття, століття, тисячоліття

11) 1-Б; 2-А; 3-В; 4-Г; 5-Д

12) 1-Ні, 2- Ні, 3- Ні, 4- Так, 5 – Так, 6 – Так, 7 – Так, 8 - Так

III. Домашнє завдання

Повторити § 1-9

Історія України. 5 кл.

Тема: Про кого розповідає історія

Мета: визначити, що є головним змістом історії, яку роль в історії відіграють історичні діячі; удосконалити навички роботи з текстом; розвивати вміння характеризувати історичного діяча; сприяти зацікавленості учнів до вивчення діяльності історичних діячів.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: Історичні діячі, біографія

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів на основі тексту підручника;
- виокремлювати в тексті головне й другорядне, складати простий план тексту підручника, зокрема у формі запитань;
- складати запитання щодо перебігу історичної події;
- висловлювати своє ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропоновані для вивчення.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

1. Пригадайте, будь ласка, найбільш відомих людей нашої держави в минулому або сьогоденні.
2. Чи залежить життя нашої держави від окремих її представників?

III. Мотивація навчальної діяльності

Уявіть, що ви у книгарні чи бібліотеці побачили книжку з назвою «Видатні постаті України». Як ви думаєте, про кого і про що саме розповідають автори подібних друкованих видань?

IV. Вивчення нового матеріалу**1. Хто такі історичні діячі**

Учні опрацьовують відповідний пункт підручника складають план та дають відповідь на питання:

З'ясуйте, хто такі історичні діячі. Завдяки чому люди стають історичними діячами?

Історичні діячі — люди, чия діяльність змінила життя суспільства у

минулому та продовжує впливати на нього сьогодні.

Біографія (від грецьких слів «біо» - життя та «графо» - пишу) - життєпис.

2. Які групи людей вивчає історична наука

До відповідного тексту підручника скласти 3 запитання, після цього учні обмінюються запитаннями та дають на них відповідь.

Працюючи у групах, учні з'ясовують, чим відрізняються групи людей, які вивчає історія. Для цього розглядають зображення на сторінці 67 та підписи до них. Визначають і записують, які групи людей зображені. Знаходять відмінності між ними.

3. Як досліджують життя і діяльність видатних людей

Учні ознайомлюють з пам'яткою «Як вивчати діяльність історичного діяча»

Вивчаючи матеріал про історичного діяча, послідовно відповідайте на запитання:

- Про кого йдеться?
- Коли і в якій країні жив історичний діяч?
- Які його риси характеру та погляди відомі?
- З чим пов'язана основна діяльність цієї історичної особи? До яких історичних подій вона причетна?
- Які вчинки і дії цієї особи відомі?
- Яким є ваше ставлення до цієї історичної особи?

Самостійна робота

Уявіть себе істориком-дослідником. Проаналізуйте текст та ілюстрації про історичного діяча на основі запитань наведеної вище інструкції.

V. Закріплення знань учнів.

1. Кого називають історичними діячами?
2. Які групи людей зустрічаємо на сторінках історії?
3. Що таке біографія і чому біографії відомих людей є історичними джерелами?
4. Давньогрецький історик Плутарх написав книгу «Порівняльні життєписи», яку читають вже тисячі років. У цій книжці він писав як про добродішних людей, такі про тих, з кого брати приклад не варто. Як ви вважаєте, навіщо біограф писав про таких осіб?
5. Уявіть, що ви історик і хочете написати книгу про минуле. Кого ви оберете своїми героями: відомих діячів, невідомих поки що осіб чи групи людей, наприклад дітей або мореплавців? Чому?

6. Завершіть речення: «На сторінках історії ми зустрічаємо опис таких груп людей, як...»

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 10

2. Знайдіть у будь-якій книзі чи довіднику коротку біографію історичного діяча та проаналізуйте його діяльність, скориставшись інструкцією.

Про кого з ваших співвітчизників пишуть місцеві газети? Випишіть їхні імена та стисло інформацію про їхню діяльність.

Тема: Що називається історичними подіями та явищами

Мета: з'ясувати, які події та явища називають історичними та яке значення має їх дослідження для вивчення минулого; удосконалити навички роботи з текстом і вміння висловлювати власну точку зору; викликати зацікавленість учнів до подій минулого своєї держави і свого народу.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Поняття та терміни: історичні події

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- розповідати про історичну подію чи явище на основі тексту підручника;
- виокремлювати в тексті головне й другорядне;
- складати запитання щодо перебігу історичної події;
- висловлювати особисте ставлення до історичних подій і явищ.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда

1. Пригадайте, будь ласка, що вивчає історія.
2. Якщо ми вивчаємо подію, на які запитання ми повинні надати відповідь?
3. Чи завжди однозначно можна оцінити ту чи іншу подію? Чому?

III. Мотивація навчальної діяльності

Уявіть, що ви прибули до іншої країни і маєте можливість відвідати урок історії. Про що передусім ви хотіли б дізнатися?

Вивчаючи історію, ми дізнаємося не тільки про діяльність історичних осіб, а й про події, які відбувалися на тій чи іншій території, у тій чи іншій державі в минулому (наприклад, про війни та революції, походи та приєднання нових земель, про будівництво міст та відкриття навчальних закладів, про розвиток господарства та культури тощо). Це все історичні події та явища.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Що таке історична подія

Учні читають відповідний текст підручника та дають відповідь на питання:

- Встановіть, чому історикам важливо зрозуміти сутність, причини та наслідки подій.

Історичні події - те, що відбулося з людьми в минулому в певний час та в певному місці: подорожі, битви, відкриття тощо.

Причини події	Подія	Наслідки
Чому це відбулося?	Що, де, коли, з ким і як відбулось?	Яким є результат того, що сталося? Які зміни у житті людини відбулися?

2. Які події та явища вивчає історія

Учні опрацьовують текст підручника та складають план (4 пункти). На дошці записують ті пункти, які зустрічались найчастіше. Бажаючи учні розповідають текст використовуючи план на дошці.

3. Як досліджують історичні події та явища

Учні ознайомлюються з пам'яткою «Як досліджувати історичні події та явища» Вивчаючи матеріал про історичні події та явища, послідовно відповідайте на запитання:

- Що відбулося?
- Де і коли це сталося?
- Хто, на вашу думку, брав участь у цих подіях? Чи всіх учасників названо?
- Яких груп людей у суспільстві стосуються дані події та явища?
- Які причини цієї події?
- Які наслідки події можна визначити?
- Чи це поодинокі подія? Чи одна з багатьох подібних?
- Яке історичне явище відображає ця подія (разом з іншими, подібними до неї)?

Самостійна робота

Уявіть себе істориком-дослідником. Проаналізуйте текст, визначаючи описані події і явища на основі наведених вище запитань.

V. Закріплення знань учнів.

1. Що таке історичні події? Наведіть приклади.
2. Що таке історичні явища? Наведіть приклади.
3. На які запитання потрібно відповісти історикам, аби дослідити історичні події та явища?

4. Сучасниками чи свідками яких історичних подій були особисто ви ? Опишіть їх відповідно до інструкції, наведеній у пункті 3 параграфа.
5. Спираючись на ілюстрації, опишіть розвиток телефонного зв'язку як історичного явища.

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 11

Історія України. 5 кл.

Тема: Як жили давні мешканці України

Мета: ознайомити учнів з племенами трипільців, скіфів, слов'ян, які заселяли територію України в давнину. Виробляти навички самостійного пошуку та систематизації інформації. Виховувати любов до історичного минулого України.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: комбінований;

Поняття та терміни: Скіфи, кімерійці, трипільці, слов'яни

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- розповідати про племена та народи, що заселяли територію України в давнину;
- характеризувати на основі історичного тексту спосіб життя та заняття наших предків;
- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів на основі тексту підручника;
- виокремлювати в тексті головне й другорядне, складати простий план тексту підручника, зокрема у формі запитань;
- складати запитання щодо перебігу історичної події;
- висловлювати своє ставлення до історичних подій, явищ і діячів, пропонованих для вивчення.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

1. Які народи проживали на території України з давніх часів?
2. У який спосіб перебування різних народів на нашій території вплинуло на нашу культуру?

III. Мотивація навчальної діяльності

Поміркуйте, як давні народи вибирали собі місце для життя.

У давнину на території України проживали різні народи. З'ясувати, як жили в давнину люди на території України, допомагають історичні джерела. Особливе місце в давній історії України посідають трипільці, скіфи та слов'янські племена — наші безпосередні предки.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Кого ми називаємо давніми мешканцями України.

Учні самостійно опрацьовують відповідний текст підручника та дають відповідь на запитання:

- Життя яких давніх мешканців України описується в тексті?
- Звідки вчені отримують знання про історію давніх племен і народів?

Робота з таблицею «Давні народи України»

Трипільці	Скіфи, кімерійці

2. Як жили Східні слов'яни

Читаючи текст, поставте до нього 3 - 4 запитання.

Прочитайте текст і поясніть, на які особливості життя слов'ян вказує автор.

Михайло Грушевський про слов'ян (З «Історії України-Руси»)

Для громадських справ сходилися старші з родів чи сімей на нараду, звалось це «віче»; там порядкували і рішали, що треба.... Всякі справи рішала громада. Війська не було. А як треба, то дужі збиралися зі списом чи мечем, на коні чи піші, і йшли воювати.

3. Як досліджують життя давніх мешканців України

Робота з картою С.81

Роздивіться карту і з'ясуйте, на якій території проживали трипільські племена, кімерійці, скіфи, греки. Запишіть отриману з карти інформацію у свій зошит.

Прочитайте документ і визначте, про які особливості життя скіфських племен ви дізналися.

Давньогрецький історик Геродот про скіфів

Скіфи-хлібороби... сіють хліб не для власного вжитку на їжу, а на продаж. На схід від цих скіфів-хліборобів живуть уже скіфи-кочівники, які нічого не сіють і не орють; вся ця країна позбавлена дерев, за винятком Полісся... Є так звані царські володіння, де живуть найкращі і найчисленніші скіфи, які вважають інших скіфів своїми рабами.

Уявіть, що ви археологи і знайшли під час розкопок давніх поселень такі речі С. 82. Що ви можете розповісти про життя давніх слов'ян?

V. Закріплення знань учнів.

1. Які народи проживали на території України в давні часи?
2. Хто такі слов'яни і де вони засновували свої поселення?

3. На основі яких джерел учені-історики досліджують життя давніх мешканців України? Наведіть приклади з матеріалу уроку.
4. Встановіть, що було спільного і відмінного у народів, які проживали на території України в давнину.
5. Пригадайте українські назви місяців і поясніть, як вони пов'язані з і способом життя слов'ян.
6. Чому речові пам'ятки — свідчення життя давніх мешканців на території нашої країни — є частиною національних скарбів України?

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 13
2. Письмово: на основі тексту і малюнків напишіть оповідання (5 - 6 речень) «Давні мешканці України».

Історія України. 5 кл.

Тема: Чим уславилися князі Київської Русі

Мета: з'ясувати, яку державу називають Київською Руссю, коли вона постала на українських землях; ознайомити учнів з діяльністю перших київських князів; продовжити формування вміння працювати з текстом, виділяти в ньому головне і другорядне; сприяти патріотичному вихованню учнів.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: комбінований;

Поняття та терміни: Русь, Київська Русь, князь

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну тривалість і послідовність зазначених подій та явищ, співвідносити подію, історичне явище і століття;
- знаходити на карті території, пов'язані із зазначеними подіями та діяльністю людей;
- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів на основі тексту підручника;
- виокремлювати в тексті головне й другорядне, складати простий план тексту підручника, зокрема у формі запитань;
- складати запитання щодо перебігу історичної події; висловлювати особисте ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропонують для вивчення.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Гра «Разок намиста»

Учні поділяються на три групи: трипільці, скіфи, слов'яни. Кожна група повинна пригадати якомога більше фактів з життя цих народів.

III. Мотивація навчальної діяльності

Поміркуйте, які справи уславлюють правителів. Кого із видатних історичних діячів ви пам'ятаєте і чому?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Яку державу називають Київську Русь

У IX ст. на території України постала могутня держава Київська Русь, яка згодом перетворилась на одну з найбільших країн середньовічної Європи. Славними правителями цієї держави були: Олег, Ігор, Ольга, Святослав, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, які дбали про велич та славу рідної землі. Осередком цього політичного об'єднання стала Наддніпрянина.

Робота зі схемою «Походження назви Русь»

Робота з картою

а. На лінії часу в зошиті позначте час заснування Києва і початок історії держави Київська Русь.

б. Роздивіться карту С.86, покажіть кордони Київської Русі та назвіть сусідні країни. Порівняйте територію Київської Русі із сучасними кордонами України.

2. Чим відомі перші Київські князі

Працюючи у групах, оберіть одного з правителів, роздивіться його портрет і поміркуйте, як митець підкреслив характер історичної особи. На основі тексту, карт та ілюстрацій складіть розповіді про кожного з них і представте класу

3. За яких князів Київська Русь набула найбільшого розвитку

Читаючи текст, поставте до нього 2 - 3 запитання, які допоможуть зрозуміти назву пункту параграфа.

На основі історичного документа та ілюстрацій складіть коротку розповідь про хрещення Київської Русі.

Нестор Літописець про хрещення Київської Русі

Володимир послав посланців по всьому місту, наказуючи: «Хто не прийде завтра до річки, — чи багатий він, чи вбогий, старець чи невільник, — той стане противний мені». Вийшов Князь Володимир зі священниками на Дніпро. Було там людей без ліку. Увійшли усі у воду і стояли там по груди, малі ж діти біля берега, дехто тримав немовлят на руках. Священики проголошували молитви.

Працюючи з картою «Київська Русь у X -X I ст.» на с. 86-87, порівняйте кордони Київської Русі наприкінці X та у середині XI століть.

V. Закріплення знань учнів.

Бесіда

1. Про яку державу йшлося на уроці?
2. Хто очолював цю державу? Дайте визначення поняття князь.
3. Яких князів ви знаєте?

4. Поставте картки з іменами князів у хронологічній послідовності їх перебування при владі.
5. Хто започаткував династію Рюриковичів?
6. Хто з київських князів відзначався найбільшою войовничістю?
7. Що ви знаєте про діяльність Володимира Великого та Ярослава Мудрого?

VI. Домашнє завдання

3. Опрацювати § 13
4. Письмово: під якими іменами київські князі увійшли в історію? Поясніть на прикладах, використовуючи такі речення: «Князя ... назвали ... тому, що Я вважаю це справедливим (несправедливим)

Історія України. 5 кл.

Тема: Як українське козацтво прославилось у битвах і походах

Мета: дати характеристику козацькому періоду в історії України; формувати в учнів знання про причини виникнення українського козацтва, козацькі звичаї, походи козаків, козацьких гетьманів; розвивати навички роботи з текстовими джерелами інформації; сприяти національно-патріотичному вихованню учнів.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: комбінований;

Поняття та терміни: Річ Посполита, козак, гетьман, Січ.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну тривалість і послідовність зазначених подій та явищ, співвідносити подію, історичне явище і століття;
- знаходити на карті території, пов'язані із зазначеними подіями та діяльністю людей;
- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів на основі тексту підручника;
- описувати життя та побут козаків;
- давати характеристику діяльності гетьманів;

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

III. Мотивація навчальної діяльності

Що для вас означає словосполучення «козацька Україна»? Як ви розумієте вислів «Ми козацького роду»?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Хто такі українські козаки

Складіть асоціативний куш

Впишіть в кола риси, які були притаманні українському козацтву

Знайдіть на карті українських земель першої половини XVI століття Дике поле і зробіть припущення, чому воно так називається. Хто проживав тоді у

причорноморських степах? Які міста розташовані найпівденніше на степовій території?

Прочитайте опис сучасного українського історика Наталії Яковенко про місцевість, де мешкали козаки. Чому, на думку науковця, там, де проживали козаки, був рай, створений лише для сміливців?

Старезні дубові гаї в гирлах дніпровських допливів, незаймані бджолині рої, безмірні запаси риби й дичини, дика, по-південному розкішна краса витворювали з цих місць райську оазу. Її створив Бог для сміливців, які зможуть дістатися сюди, подолавши степ і пороги. Саме з цим закутком обітованої землі, висунутої вглиб Поля, пов'язане утвердження на історичній арені козаків.

Що зображено на картині Опанаса Сластіона? Який настрій у героїв картини? Що у тексті Н. Яковенко та в карті зі с. 93 допомогло вам зробити такі висновки?

За переказами, першу Запорозьку Січ побудував князь Дмитро Вишневецький у 1550-х роках на острові Мала Хортиця.

Як козаки намагалися зробити Січ неприступною? Яке значення мали для козаків кораблі?

2. За що воювали козаки у XVI-XVII століттях

Складання історичного портрета

Використовуючи пам'ятку «Характеристика історичного діяча» складіть розповідь про Б. Хмельницького за опорними словами.

- 1) Б. Хмельницький (1595–1657);
- 2) народився в сім'ї дрібного землевласника;
- 3) місцева школа, ієзуїтський колегіум;
- 4) знав багато мов;
- 5) мудрий, відважний, рішучий;
- 6) брав участь у військових походах козаків;
- 7) гетьман козацький.

3. Як ми вшановуємо пам'ять про українське козацтво

Скориставшись наведеними джерелами С. 97 розкажіть, як у народній пам'яті вшановується історія українського козацтва.

V. Закріплення знань учнів.

1. На якій території виникло українське козацтво?
2. Чим займалися козаки?

3. У яких походах брало участь козацьке військо під керівництвом гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного?
4. Яку війну очолив Богдан Хмельницький? Коли вона відбувалася?
5. З чим пов'язане розташування козацьких фортець — Січей — саме нижче дніпровських порогів?
6. Чому і як ми сьогодні вшановуємо пам'ять про козацтво?

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 14
2. Письмово: Напишіть своєму уявному закордонному однолітку листа з розповіддю про українське козацтво та ваше ставлення до нього.

Історія України. 5 кл.

Тема: Якими були місто і село в Україні у XVII – XVIII століттях

Мета: порівняти та схарактеризувати життя в українських селах та містах, ознайомитись з побутом і заняттями селян і міщан; удосконалити навички роботи з текстовими джерелами інформації, вчити учнів порівнювати історичні явища, висловлювати особисту точку зору, систематизувати отриману інформацію; сприяти виробленню в учнів зацікавленості життям українців в минулому.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: комбінований;

Поняття та терміни: село, місто.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- порівнювати життя в українських селах і містах у XVIII ст.;
- розповідати про життя та заняття мешканців міст та сіл;
- працювати з текстом підручника, виокремлювати в тексті головне й другорядне, розробляти запитання щодо побуту українських селян;
- висловлювати особисте ставлення до історичних подій та явищ.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Завдання

Прокоментуйте українські народні прислів'я. Які особливості життя українського села чи міста в них відображено?

1. Без грошей до міста, без солі до дому.
2. У місті, як у тісті, а без грошей нема що їсти.
3. До міста по гроші, а на село по розум.
4. По місті ходячи, рота не роззявляй.
5. Кожне сільце має своє слівце.

III. Мотивація навчальної діяльності

Як ви розумієте заклик «У кожне місто завітати, у кожному побувати селі»?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Яка відмінність між містом і селом

Учні опрацьовують матеріал підручника та заповнюють таблицю «Життя у місті та селі»

Місто	Село
Міста виникли з появою ремесла і потребою у торгівлі. Давні міста світу мали певні властивості: щільність забудови, наявність головної площі та вулиць, заощених бруківкою. Оця давня традиція — мостити вулиці каменем — залишилася в основі українського слова «місто». Тому жителів міст називали міщанами, або городянами. Ними ставали ремісники, купці та люди, що виконували певні послуги, наприклад, візники, вантажники, цирульники (перукарі), домашні слуги, і зрозуміло, правителі та інші знатні люди.	Село — це невелике поселення, більшість мешканців якого займається землеробством і домашнім тваринництвом. Сільська хата була окремою будівлею і стояла посередині садиби, яка зазвичай обгороджувалася плетеним тином чи дерев'яним парканом. Біля хати розміщувалися господарчі будівлі: комори, стодоли, клуні, в яких селяни тримали знаряддя праці, запаси зерна чи інші продукти, домашніх тварин тощо. До селянської садиби належали город та садок. Навколо села розташовувалися поля, праця на яких годувала не лише самих селян, а й мешканців міст.

Знайдіть на картинах художників С.101 відмінності між містом і селом. Порівняйте свої враження з інформацією з тексту. Яким чином ці відмінності впливають на життя городян і селян?

2. Як жили і чим займалися мешканці українських сіл

а) Учні опрацьовують текст підручника та виконують завдання:

Опишіть, як жили і чим займалися українські селяни у XVII-XVIII століттях.

б) Що таке ярмарок? Чим ярмарки приваблювали селян згідно з описом українського історика Дмитра Яворницького? (С. 102)

в) Роздивіться зображення селянського помешкання на картині С.103 відомого українського художника Миколи Пимоненка та порівняйте його з описом, поданим нижче. Що спільного у зображенні та тексті?

г) Що можуть нам розповісти про побут селян подані нижче зображення С.104?

3. Яким був спосіб життя людей в українських

а) Читаючи текст, з'ясуйте, що спільного і відмінного у згадуваних містах. Знайдіть міста, про які йдеться, на карті України.

б) Про які явища у житті городян у XVII—XVIII століттях свідчать назви, подані у переліку? Знайдіть на карті згадані міста.

V. Закріплення знань учнів.

1. На основі тексту підручника заповніть пропуски у реченнях: «Селом називали ... Поселення ставало містом, коли навколо нього будували ...»

2. Які зміни відбулися у землеробстві у XVIII столітті?

3. Які міста були засновані у XVIII столітті?

4. Що нового з'явилося в українських містах у XVIII столітті?

5. Як ви розумієте вислів: «Населення міст було «строкатим», багатомовним і різнокультурним»?

6. На основі уривку з сучасного краєзнавчого дослідження «Історія Миколаєва» про заснування цього міста поясніть, чому населення міст було дуже різноманітним.

Першими жителями міста стали [...] матроси і майстрові, які будували кораблі і Адміралтейство. їх тисячами пішки приганяли в місто з центральної Росії. Кого тільки тут не було! Наприклад, з Галича і Костроми прибули телі, числом більше тисячі... Переводили до Миколаєва [...] селян з центральної України і Білорусії. До них додавалися всілякі «безначпортні» волоцюги, селяни-втікачі і солдати [...] взагалі всі, хто бажав оселитися в місті, отримували таке право.

VI. Домашнє завдання

3. Опрацювати § 15

4. Письмово: За допомогою ключових слів *ратуша, фруктові садки, глиняна хата, кам'яні будинки, ярмарок, купці, ремісники, селянське господарство, фабрика* складіть розповідь про життя в селі чи у місті.

Тема: Як відкриття Харківського університету сприяло розвитку української культури

Мета: на прикладі діяльності викладачів та випускників Харківського університету схарактеризувати його вплив на українську культуру та освіту; розвинути навички роботи з джерелами інформації, вміння давати характеристику діяльності історичного діяча; викликати зацікавленість учнів до історичних подій тогочасного періоду.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: комбінований;

Поняття та терміни: університет.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну тривалість і послідовність зазначених подій та явищ, співвідносити подію, історичне явище і століття;
- знаходити на карті території, пов'язані із зазначеними подіями та діяльністю людей;
- розповідати про історичну подію чи явище, історичних діячів на основі тексту підручника;
- виокремлювати в тексті головне й другорядне, складати простий план тексту підручника, зокрема у формі запитань;
- складати запитання щодо перебігу історичної події; висловлювати своє ставлення до історичних подій, явищ і діячів, що пропонують для вивчення.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Як ви розумієте поняття «освіта»? Які споріднені слова ви можете назвати?

III. Мотивація навчальної діяльності

Харківський національний університет — один із найстаріших університетів Східної Європи. Його було засновано у листопаді 1804 року. Урочисте відкриття університету відбулося 29 січня 1805 року. Університет вписав багато яскравих сторінок в історію українського національного відродження XIX–XX ст., створив умови для перетворення Харкова на провідний науковий і культурний центр, освітянську столицю України.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Що таке університет

а) Поставте однокласникам одне-два запитання кожного абзацу тексту.

Університет (з латинської — «сукупність, спільнота») — вищий навчальний заклад, до спільноти якого належать студенти та викладачі.

б) На основі зображень С. 109 опишіть, як виглядали студенти та як відбувалося навчання.

2. Завдяки кому розпочалася діяльність Харківського університету.

а) Учні опрацьовують текст підручника та складають план до тексту.

б) Розгляньте меморіальну дошку, що розміщена на стіні Харківського університету. Наведіть два-три міркування на користь присвоєння Харківському університету імені Василя Назаровича Каразіна.

3. У чому значення діяльності Харківського університету

а) Працюючи з матеріалом пункту параграфа, учні виписують назви наукових напрямів, які розвивалися в Харківському університеті.

б) Ознайомтеся з думкою відомого українського діяча Миколи Міхновського про те, як змінилися форми боротьби українців. До чого це призвело?

Країну цю — колишнє Дике поле, оселили й культивували предки. З шаблею в одній руці, з чепігою в другій — зміцнили вони своє опанування цією землею. Їх енергією повстав Харків. Як змінилися способи боротьби, то й предки наші змінили шаблю на перо, а тоді Харків зробився осередком розумового життя й українського культурного руху ... З початку XIX віку Харків був огнищем українства.

З часопису «Сніп», 1912 р.

V. Закріплення знань учнів.

Бесіда

1. Чи хотіли б ви навчатися в Харківському університеті? Яку спеціальність ви б обрали і чому?

2. Яку роль відігравав Харківський університет у період занепаду українського національного життя?

3. Назвіть дату заснування та ініціатора відкриття Харківського університету.

4. Назвіть найбільші здобутки Харківського університету.

Метод «Мозковий штурм»

Яку роль відіграв Харківський університет для розвитку освіти в Україні?

VI. Домашнє завдання

5. Опрацювати § 16
6. Письмово: Дізнайтеся, хто з вашої родини (близького оточення) вчився в університеті або іншому вищому навчальному закладі. З'ясуйте його назву та факультет, який закінчили члени вашої родини. Розпитайте дорослих про вплив освіти на їхнє життя.

Історія України. 5 кл.

Тема: І знову війна.

Мета: познайомити учнів з подіями Великої Вітчизняної війни, політикою загарбників на окупованих українських територіях, діяльністю руху Опору на території України; вдосконалювати навички роботи з картою, таблицею, формувати вміння аналізувати історичні документи; виховувати шанобливе ставлення до героїчного минулого свого народу, до пам'яток, що увічнюють їхній подвиг.

Обладнання: Власов В., Данилевська О. Вступ до історії України. — К.: Генеза, 2010; ілюстрації; атлас «Історія України. 5 клас»

Тип уроку: комбінований.

Поняття: «Велика Вітчизняна війна», «окупація», УПА, «рух опору»

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

1. Назвіть терміни і поняття, які характеризують життя в Україні за часів радянської влади.

Козак, колгоспи, завод гігант, меценат, індустріалізація, куркуль, громади, Січові стрільці, голодомор, ліквідація неписьменності, репресії.

2. Дайте визначення понять.

Колгосп, індустріалізація, голодомор, репресії.

3. Розшифруйте аббревіатури: СРСР, УРСР.

III. Вивчення нового матеріалу

Учитель. У серпні 1939 року нацистська Німеччина і більшовицький Радянський Союз уклали угоду, в якій вони зафіксували свої прагнення розподілити між собою території сусідніх держав. А вже 1 вересня 1939 року Німеччина здійснила напад на Польщу, захопивши територію цієї держави, а в Західну Білорусію та Галичини у 1940 р. до Буковини вступили радянські війська. Ці події започаткували найбільш криваву війну XX століття — Другу світову.

22 червня 1941 р. Німеччина без попередження напала на СРСР. Почалася Велика Вітчизняна війна.

Формуємо просторові вміння

1. За допомогою карти на С. 172 «Наступ німецьких військ (червень 1941 — липень 1942 рр.) назвіть, які міста України були окуповані німецькими військами:

а) протягом червня — липня 1941 р.;

б) у вересні 1941 р.;

в) у липні 1942 р.

2. Назвіть час, коли було окуповано Лозівський район;

3. Назвіть місця, де були оточені й потрапили в полон значні угруповання Червоної армії;

Працюємо з історичним поняттям.

Окупація — тимчасове загарбання однією державою території іншої держави.

Працюємо з підручником.

1. Учні мають прочитати текст підручника (С. 174-175) та скласти план розповіді про умови життя населення на окупованих територіях.

2. Прочитати оповідання «Про що розповіла прадідусева медаль». Визначити історичне тло в даному оповіданні; описати події окупації Києва.

Звільнення України. Рух опору.

Учитель. На окупованій території у відповідь на жорстокість гітлерівців розгорнулася боротьба проти ворога — рух Опору, основу якого становили радянські партизани та повстанський рух, який невдовзі зорганізувався в Українську повстанську армію (УПА).

У 1943 р. в результаті наступу Радянської армії почалося звільнення території України від гітлерівців. Звільнивши Україну, Радянська армія продовжила знищення ворога на території інших держав, окупованих Німеччиною. Велика Вітчизняна війна завершилася капітуляцією німецьких військ. Відтоді 9 травня відзначається як День Перемоги.

IV. Систематизація й узагальнення знань і умінь учнів

Опитування - тестування

1. Друга світова війна розпочалася:

а) 1 вересня 1939 р.; б) 22 червня 1941 р.; в) 22 липня 1942 р.

2. Другу світову війну розв'язала:

а) Англія; б) Франція; в) Німеччина.

3. Велика Вітчизняна війна тривала:

а) 1939–1945 рр.; б) 1941–1945 рр.; в) 1939–1941 рр.

4. Доповніть речення:

а) 1 вересня 1939 р. розпочалася ...; б) 22 червня 1941 р. розпочалася ...;

в) 28 жовтня 1944 р. завершилося ...; г) 9 травня 1945 р. було підписано

V. Домашнє завдання

Читати й переповідати текст підручника: §22 С. 172-181

Історія України. 5 кл.

Урок узагальнення за темою «Про що і про кого розповідає історія».

Мета: систематизувати, узагальнити та закріпити знання учнів з даної теми, повторити поняття та терміни; виділити й актуалізувати в пам'яті учнів найважливіші явища і процеси; закріпити вміння систематизувати матеріал, складати розповідь, висловлювати власну думку; виховувати зацікавленість історією.

Обладнання: заліковий зошит

Тип уроку: перевірки й корекції.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

II. Основна частина уроку

Виконання учнями завдань в залікових зошитах

Тематичний блок 2(варіанти1-2)

III .Підсумок уроку

IV.Домашнє завдання

Повторити вивчені терміни і поняття.

Історія України. 5 кл.

Тема: Чому храми та ікони є пам'ятками історії України

Мета: визначити, що вважають історичними пам'ятками та яке значення вони мають для вивчення минулого; навчити учнів розпізнавати та описувати історичні пам'ятки, складати про них зв'язну розповідь; виховувати учнів свідомими щодо необхідності збереження пам'яток історії та культури.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: пам'ятки історії, ікона, мозаїка, фреска

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- визначити, що вважають історичними пам'ятками та яке значення вони мають для вивчення минулого;
- розпізнавати та описувати історичні пам'ятки, складати про них зв'язну розповідь;
- пояснювати історичні поняття на основі тексту підручника та застосовувати їх під час виконання пізнавальних завдань;

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Гра «Ланцюжок»

Учні по черзі називають архітектурні споруди, літературні та образотворчі твори мистецтва, які їм відомі з уроків історії або в результаті відвідування музеїв чи проведення екскурсій.

III. Мотивація навчальної діяльності

Уявіть, що вам потрібно розповісти про історію України лише за допомогою фотографій чи картин. Які ви обрали б і чому?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Що таке пам'ятки історії

а) Читаючи текст, з'ясуйте, що таке історичні пам'ятки та чому вони так називаються. Запишіть визначення у зошит.

б) Про що можна дізнатися з меморіальних дошок, фото яких розміщено на 141 сторінці? Чому, на вашу думку, на таких дошках є словосполучення «Охороняється державою»?

2. Як і навіщо створювали храми та ікони

а) Читаючи текст, поясніть поняття «храм». З'ясуйте особливості побудови християнських храмів.

б) Робота з візуальними джерелами

Розглянувши ілюстрації у підручнику на С. 142–143, дайте відповіді на запитання.

1. Які назви мають храми різних релігій? Опишіть їх. Чи однаковий вигляд вони мають? Чому?

2. Розгляньте зображення ікон. Визначте, у чому полягає їхня історична цінність.

V. Закріплення знань учнів.

1. Що називають історичними пам'ятками?

2. Як називаються храми у різних релігіях?

3. Що означають поняття ікона, фреска, мозаїка ?

VI. Домашнє завдання

7. Опрацювати § 21 С. 140-143

8. Письмово: 1 Дізнайтеся, які храми є у вашому місті чи селі або у найближчих населених пунктах. Кому чи чому вони присвячені та коли були збудовані?

Історія України. 5 кл.

Тема: Софійський собор і КиєвоПечерська лавра.

Мета: з'ясувати, чому Софійський собор та Києво-Печерська лавра є визначними історичними пам'ятками України; навчити учнів розпізнавати та описувати

історичні пам'ятки, складати про них зв'язну розповідь; виховувати учнів свідомими щодо необхідності збереження пам'яток історії та культури.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: -

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну послідовність створення зазначених пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток; називати, розпізнавати та описувати пам'ятки на основі вивченого матеріалу й практичної роботи;
- складати план розповіді про пам'ятку і розповідати за планом, уживаючи історичні поняття та терміни;
- висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Встановіть відповідність

1) Фреска	А) зображення Ісуса Христа, Богоматері, святих, ангелів, подій Святого Письма, виконані за певними правилами.
2) Ікони	Б) храм у православних християн.
3) Мозаїка	В) малюнки на стіні або підлозі, які викладали з невеликих кольорових шматочків каменю або скла.
4) Пам'ятки історії	Г) картина, намальована спеціальними фарбами на вологій штукатурці.
5) Церква	Д) це споруди, предмети та твори мистецтва, що пов'язані з певними подіями або періодами в історії і несуть історичну інформацію.

Відповідь : 1- Г; 2- А; 3- В; 4- Д; 5- А

III. Мотивація навчальної діяльності

Після прийняття християнства на Русі розпочнеться повсюдне будівництво храмів. При церквах і монастирях виникали школи та бібліотеки, осередки, де переписували книжки, працювали літописці, художники. Сьогодні на уроці ми з вами познайомимось з двома найбільшими релігійними спорудами часів Київської Русі – Софійським собором та Києво – Печерською лаврою.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Чому Софійський собор є частиною світової культурної спадщини

Варіант I

- а) Опрацювавши відповідний текст підручника, учні складають план.
- б) Опишіть, що зображено на фресках Софіївського собору XI століття.

Варіант II

Вправа «Мандрівка Софійським собором» (повідомлення учнів).

1-й учень. Софійський собор було збудовано 1037 року київським князем Ярославом Мудрим. Зведення Софійського собору тривало упродовж 1017–1037 рр.

Софійський собор був однією з найбільших будівель свого часу. Загальна ширина храму — 54,6 м, довжина — 41,7 м, висота до zenіту центральної бані — 28,6 м. Увінчувала собор ступінчаста композиція з тринадцяти бань, вкритих свинцевими листами. Мури собору зводилися з природного каменю: граніту та рожевого кварциту, що межувалися з рядами плінфи. Навколо Софіївського собору — центральної споруди Ярославового міста — стояли кам'яні храми, боярські палаци, житла городян, а подвір'я митрополії було огорожено муром. До наших днів з XI століття збереглися лише собор Софія Київська і руїни Золотих воріт — парадного в'їзду до старовинного Києва.

Назва собору «Софійський» походить від грецького слова «софія», що в перекладі означає «мудрість». Присвячений «мудрості християнського вчення», собор, за задумом творців, мав утверджувати християнство на Русі.

Збудований як головний митрополичий храм русі, собор Софія Київська був у давнину громадським і культурним центром держави. Тут відбувалися церемонії «посадження» князів на київський престол, прийоми іноземних послів; біля стін Софіївського собору збиралося київське віче; при Софіївському соборі велося літописання, діяла створена Ярославом Мудрим перша у Київській Русі бібліотека.

2-й учень. За свою багатовікову історію собор Софія Київська пережив навали ворогів, пограбування, часткові руйнування, ремонти і перебудови. Коли 1240

року місто захопив хан Батий, попри масові руйнування, Софійський собор уцілів, однак, розграбований і спустошений, він втратив колишню красу.

Лише у 30–40-х роках XVII ст. київський митрополит Петро Могила заснував при храмі чоловічий монастир. Софійський собор було частково відремонтовано, навколо нього споруджено дерев'яні монастирські будівлі, а всю територію обнесено високою дерев'яною огорожею.

Після пожежі 1697 року за указом російського царя Петра і розпочалось спорудження нових кам'яних будинків навколо собору Софія Київська. Протягом 70 років біля Софіївського собору було споруджено дзвіницю, трапезну, будинок митрополита, західні ворота (браму Заборовського), південну в'їзну башту, братський корпус, бурсу. Так склався архітектурний ансамбль монастиря Софія Київська.

2. Чому Києво – Печерська лавра є видатною історичною пам'яткою України

Складіть план розповіді про Києво-Печерську лавру. Розкажіть про неї за планом, вживаючи історичні поняття.

V. Закріплення знань учнів.

1. Коли були побудовані Софійський собор і Києво-Печерська лавра?
2. Обчисліть, на скільки років Софіївський собор старший за Києво-Печерську лавру.
3. Чи тільки архітектурну цінність складають ці споруди? Відповідь обґрунтуйте.

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 21
2. Письмово: Здійсніть уявну екскурсію Софіївським собором та Києво-Печерською лаврою, скориставшись офіційними сайтами цих пам'яток. Напишіть листа уявному однолітку за кордоном із запрошенням відвідати ці історичні пам'ятки та поясніть, чому це варто зробити.

Історія України. 5 кл.

Тема: Що давні книги та мініатюри розповідають про минуле

Мета: з'ясувати, чому давні книги є цінними історичними джерелами; визначити, чому Остромирове Євангеліє та «Апостол» Івана Федорова є визначними історичними пам'ятками; вчити учнів розпізнавати та описувати історичні пам'ятки,

складати про них зв'язну розповідь; виховувати учнів свідомими щодо необхідності збереження історичних та культурних пам'яток.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: Мініатюра, Євангеліє

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну послідовність створення зазначених пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;
- розпізнавати та описувати пам'ятки на основі вивченого матеріалу і практичної роботи;
- пояснювати історичні поняття на основі тексту підручника та застосовувати їх під час виконання пізнавальних завдань;
- складати план розповіді про пам'ятку і розповідати за планом, уживаючи історичні поняття та терміни;
- висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Гра «Чиста дошка»

Учитель звертає увагу учнів на запитання, записані на дошці, і пропонує надати відповіді на них.

1. Що ми називаємо історичними пам'ятками?
2. Яке значення вони мають для дослідження історичних подій?
3. Поясніть слова: храм, церква, собор, ікона, фреска, мозаїка.
4. Що вам відомо про Софійський собор?
5. Що ви знаєте про Києво-Печерську лавру?
6. Чому ми їх вважаємо видатними пам'ятками історії?

У разі, якщо учні надають відповідь на запитання, учитель витирає його. Так триває доти, поки дошка не стане чистою.

III. Мотивація навчальної діяльності

У багатьох країнах світу встановлені пам'ятники книгам (загалом) чи окремій книзі. Як ви думаєте, що уособлюють ці пам'ятники?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Чому давні книги є історичними джерелами

- а) Учні опрацьовують відповідний текст підручника та складають до нього план (3-4 пункти). Деякі учні по плану переказують текст.
- б) У підручнику на С. 151 розгляньте ілюстрації із зображенням книг. Поясніть, чому книги вважають витворами мистецтва.
- в) Розгляньте книжкові мініатюри XV–XVI ст. на С. 152. Які події там зображені? Що вони нам можуть розповісти про життя людей за часів Київської Русі?

2. Чому Остромирове Євангеліє є видатною пам'яткою України

- а) Робота з підручником

Опрацюйте текст підручника на С. 152–153 і виконайте завдання. §

- 1. Складіть план розповіді про Остромирове Євангеліє, підготуйте розповідь за складеним планом.
- 2. З'ясуйте, чому Остромирове Євангеліє є визначною історичною пам'яткою.

3. Першодрукар Іван Федоров

Повідомлення учня «Іван Федоров»

Іван Федорович, Іван Феодорович, Іван Федоров, Друкар (1510—1530 — † 5 (15) грудня 1583, Львів) — діяч східнослов'янської культури, один із перших (після Швайпольта Фіоля та Франциска Скорини) східнослов'янських типографів, а також гравер, інженер, ливарник. Разом з білорусом Петром Мстиславцем видрукував в 1564 році в Москві свою першу книгу — «Апостол». У 1566 році через переслідуванням з боку вищого російського духовництва та боярства покинув Москву та переїхав до Великого князівства Литовського. В вересні 1572 року переїхав до Львова, де у 1574 році уклав і надрукував перший східнослов'янський посібник — «Буквар» з граматиною та здійснив друге видання «Апостола». Існує декілька версій походження Івана Федоровича (відомо, що у своєму друкарському знакові він використовував шляхетський герб Рогоза).

1532 р. за деякими версіями, одержав ступінь бакалавра Ягеллонського університету (Краків) - у «промоційній книзі» університету є відповідний запис 1532 року стосовно особи на ім'я Joannes Feodorowicz Moschus.

1550-ті рр. - диякон церкви Миколи Гостунського в Московському Кремлі. Можливо, працював у першій московській друкарні, що анонімно випустила 7 видань у 1550-х рр.

З квітня 1563 по березень 1564 р. разом із Петром Мстиславцем працював над підготовкою тексту, литтям шрифту й виготовленням гравюр для видання "Апостола". Сукупність художніх прийомів оформлення тексту, розроблена І.Федоровим, вплинула на все наступне східнослов'янське друкарство. У післямові до "Апостола" 1564 р. безпосереднім ініціатором створення друкарні названий цар Іван IV Грозний.

До 1565 р. Іван Федоров і Петро Мстиславць надрукували кілька літургійних церковнослов'янських книг.

Після спалення їхньої друкарні обидва друкарі залишили Москву; осіли в Заблудові (північне Підляшшя, на межі польських і білоруських земель), маєтку литовського гетьмана Григорія Ходкевича, згодом прихильника Івана IV Грозного як претендента на польський престол. Існує припущення, що друкарі втекли з Москви від переслідування, бо нова техніка створила конкуренцію московським переписувачам книг.

У Заблудові Іван Федоров змінив своє московське прізвище на Федорович. 1569-1570 були надруковані Учительне Євангеліє і Псалтир з Часословцем. Обидві книги прикрашені заставками й ініціалами. Євангеліє — геральдичною композицією, Псалтир - двома гравюрами. Передмови написані Іваном Федоровичем і Г.О.Ходкевичем.

1572 р. переїхав до Львова (без Петра Мстиславця). Разом зі своїм сином Грином Івановичем із Заблудова працював над новим виданням "Апостола", прикрашеним заставками, ініціалами, кінцівками і трьома гравюрами. У післямові розповів про свою друкарську діяльність у Москві й Литві та про переїзд до Львова. Там же 1574 року видав перший східнослов'янський Буквар.

У Львові його звали «друкар москвитин» (Iwan Moschus), що могло вказувати як на його національність, так і на місце, звідки він прибув.

1580—1581 рр., спільно зі сином, палітурником (інтролігатором) Іваном Друкаревичем, видав першу повну слов'янську Біблію за одним із списків Геннадієвої Біблії (т. зв. Острозька Біблія) з власною післямовою. Вийшли два накладу, у кожному — своя редакція тексту післямови видавця.

Розійшовшись із князем Костянтином Василем Острозьким, І.Федорович повернувся до Львова; відновити друкарню не спромігся. Вона перейшла у власність Львівського Успенського Братства, пізнішого Ставропігійського Інституту, який користувався орнаментами Івана Федоровича до початку XIX ст.

Написав передмову до Заблудівського Псалтиря, післямову до Апостола 1564 р., Львівського Апостола і Львівської Абетки. У літературному відношенні найбільший інтерес становить післямова до Львівського Апостола, де Іван Федорович пише про те, що змусило його взятися за нелегку працю друкаря й продовжувати її в найважчих обставинах.

Був похований у монастирі св. Онуфрія у Львові.

Іменем Івана Федорова довгий час називався Український поліграфічний інститут у Львові (тепер Українська академія друкарства). У Росії його іменем названо продовжуване видання, присвячене стародрукам — «Федоровські читання» (М., 1976 і далі.). У Львові та Москві є пам'ятники Івану Федоровичу (Федорову). Від 1949 року іменем Федорова названо вулицю у Львові[4], де міститься колишня будівля Ставропігійського інституту і з 1944 року діє Ставропігійський професійний ліцей (до 1990 - ПТУ), що готує кваліфікованих робітників-поліграфістів.

V. Закріплення знань учнів.

1. Де створювалися перші книги?
2. Що таке книжкова мініатюра?
3. Розташуйте на лінії часу в хронологічній послідовності: вихід друком «Апостола» у Львові, Острозької Біблії, Остромирового Євангелія.
4. Коли і де працював Іван Федоров? Які відомі книги він надрукував?
5. У якому значенні сьогодні вживають слово «ініціал»?
6. Переписувачі книг казали: «Рука, що тримала перо, зітліла, проте написане живе вічно». Як ви розумієте ці слова?
7. Доберіть якомога більше значень до слова «книга», складіть і запишіть з ними 4 - 5 речень.

VI. Домашнє завдання

1. Опрацювати § 22
2. Письмово: З'ясуйте, скільки книжок у вашій шкільній бібліотеці. Установіть, з яких тем книжок більше, як вони розміщені на полицях, які з них призначені для вашого віку.

Історія України. 5 кл.

Тема. Замки і палаці України.

Мета: пояснити зміст понять «архітектура», «замок», «фортеця», «палац»; показувати на карті місцезнаходження пам'яток; називати, розпізнавати та описувати пам'ятки на основі вивченого матеріалу й практичної роботи; висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження; виховувати повагу до історичного минулого Батьківщини.

Обладнання: карта України, світлини фортець та палаців України, картки з текстовими, візуальними джерелами, презентація та відеофільм.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

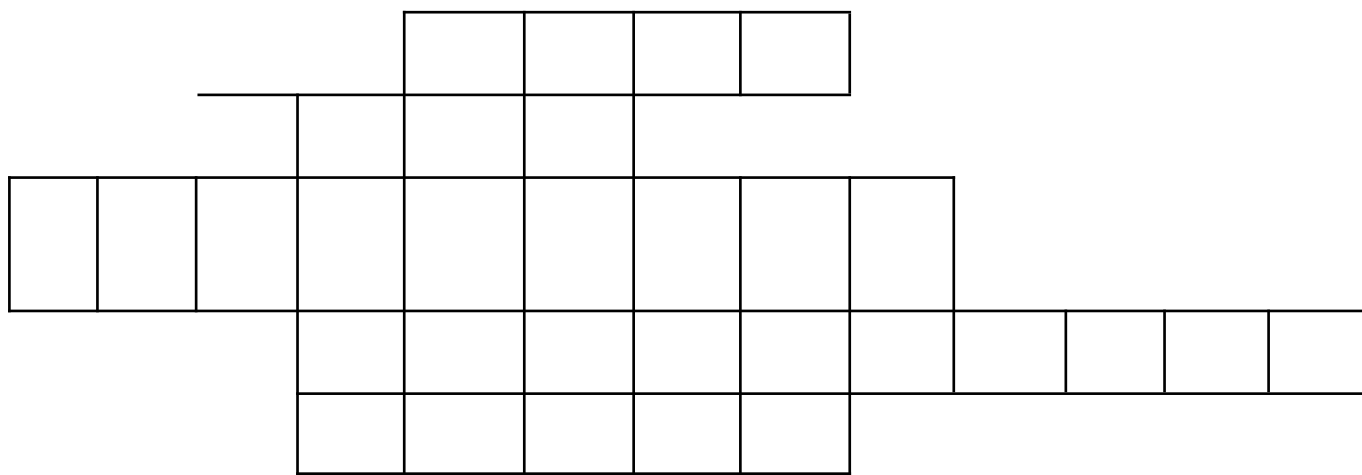
Форма уроку: урок - подорож.

ХІД УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ УРОКУ (привітання з учнями)

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Сьогодні у нас урок – подорож. А вирушимо ми у цю подорож історичним потягом. Квитком на цей потяг до замків України буде розгаданий вами кросворд.

Питання:

1. Якою твариною названо Вали в роки правління Володимира Великого?
2. Як називається релігійна споруда?
3. Як називався керівник козацького війська, якого обирали на козацькій раді?
4. Як називається наука, яка вивчає походження географічних назв?
5. Як називається художнє зображення святих?

Молодці. Яке слово зашифровано в кросворді? (замок)

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Отже, тема нашого уроку «Замки і палаци України».

Після уроку ви зможете:

- розпізнавати замки України;
- дізнаєтесь коли і з якою метою їх створювали;
- навчитесь встановлювати хронологічну послідовність зазначених пам'яток;

- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;
- висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження;
- поглибите знання про архітектуру України;
- навчитесь розрізняти і порівнювати їх із Європейськими

Епіграфом уроку є слова невідомого автора «Усе ще буде! Ніколи не засмучуйтесь! На руїнах виникає нова фортеця!».

Вірш про замки.

Розповідь учителя.

А розпочнемо ми з того, що при вивченні попереднього матеріалу в підручнику ми з вами вже зустрічалися з зображенням замку, тож давайте відкриємо підручник на ст.58 і візуально дамо коротку характеристику цьому замку.(Обговорення «Метод мікрофон»)

Замки України — найбільш цікаві пам'ятки історії в Україні. За даними істориків, в Україні було понад 5 000 пам'яток, проте від більшості з них не залишилося й сліду. У ті давні часи замки виконували дві головні функції: захисну (оборонну) і житлову. На ранньому етапі замкового будівництва переважала захисна (оборонна) функція. До цього типу в Українських землях належать:

- Аккерманська фортеця;
- Кам'янець-Подільська фортеця;
- Невицький замок;
- Генуезька фортеця в місті Судак;
- Олеський замок.

У XVII ст. з'являються замки, де житлові й представницькі функції переважали над захисними. У XVIII ст. замість замків набувають поширення розкішні палацові споруди, які лише зовні зберігали ознаки замків: їх розташовували на пагорбі з ровом, використовували башти, під'їзний міст тощо.

У XIX ст. починають зводити великі за розмірами, з розкішними інтер'єрами замки, у яких зовні переважали елементи історичних споруд.

До нашого часу їх збереглося лише 116. Найбільш відомими є замки Львова, Кам'янця-Подільського, Хотина, Мукачєвого та інших міст на Заході України.

Учитель.

Величезна кількість легенд збереглась про фортеці і замки нашої країни, у яких можна відшукати і справжні історичні факти. От і спробуємо уявити себе дослідниками і вирушимо у подорож стародавніми фортецями України. І мені в цьому допоможуть мої помічники юні - екскурсоводи.

Першою зупинкою є станція «фортеця Кам'янець-Подільський».

Розповідь учителя

Історія міста є надзвичайно цікавою. Виявляється, невеличкий Кам'янець-Подільський — третє місто в Україні (після Києва та Львова) за кількістю архітектурних пам'яток! Ви тільки-но уявіть: їх тут понад сто! Проте саме Кам'янець-Подільська фортеця стала символом та візитівкою міста.

Учень. Величну твердиню, що гордо височіє на неприступній скелі, було зведено невдовзі після заснування Кам'янця, наприкінці XII ст. Щоправда, існує гіпотеза, що перші укріплення на місці сучасної фортеці з'явилися ще за часів римського імператора Трояна, у першому столітті нашої ери. Упродовж століть фортеця неодноразово змінювала своїх господарів. Хто тут лише не хазяйнував! І литовські князі, і польська шляхта, і турецькі загарбники. Саме тут відбував покарання народний месник Устим Кармалюк.

Учениця. Найдавніші письмові згадки про Кам'янець-Подільську фортецю сягають 1374 року. Археологічні дослідження свідчать, що фортеця існувала в X-XIII ст. Із 1937 року фортецю проголосили музеєм-заповідником.

Робота з історичними джерелами (гра «Склади пазли»)

Легенда про заснування Кам'янця князями Коріатовичами:

«Коли великий литовський князь Ольгерд та його племінники, брати Коріатовичі, перемогли трьох татарських ханів і визволили наш край, повернувся Ольгерд до своєї столиці, а його чотири племінники вирішили залишитися на цих землях.

Поїхали якось брати полювати на оленів. Але відстав старший брат, щоб коня напоїти, і заблукав... Глянь - з-за куща на пагорб вибіг олень. Роги його відблискували золотом на сонці, а копита у нього були срібні. «От би вполювати мені того оленя...», — подумав князь Олександр. Спочив він на коня і почав переслідувати того оленя. А олень зник. Але дивиться — олень поряд із ним і промовляє до нього людським голосом: «Сідай на мене, я виведу тебе з лісу. Я доведу тебе до місця, що дасть тобі славу і буде тобі, як дім рідний. Я покажу тобі острів чудовий. Ти і брати твої будуть там князувати, багате буде місто і вільні люди. А про те, що не зміг вбити ти мене, золоторогого і срібнокопитного, не шкодуй, бо я не олень, я мрія твоя про удільне князівство».

І повіз князя до того острова. Наказали Коріатовичі своїм воїнам вирубати ліс. Почали будувати перші кам'яні житла на острові, а там, де і зараз знаходиться фортеця, у князів був феодальний замок. І скоро багато різного люду роботящого — майстрів і купців — до міста переселилося. А назвали місто князі Кам'янцем тому, що з каменя місцевого (вапняку) збудували, а річку навколо Кам'янця назвали Смотрич, від слова «смотреть», тому що чиста була така у річці вода, що як зі скелі вперше брати подивились униз, то навіть крізь воду у дно було видно. А пам'ять про оленя золоторогого — це золоті купола храмів, якими так уславився Кам'янець. Будували храм, щоб не тільки скелі, а й Бог кам'янчан захищав!»

Учитель. Дітки, а що зображено на картинці? (олень, сова, лисиця)

Діти, а з чим асоціюється у вас ці тварини.

А там ще прихована деяка інформація, давайте ознайомимось.

(учні читають текст)

Яка тварина із трьох асоціюється з текстом?

Ось і ми побували у Кам'янець-Подільській фортеці.

Другою зупинкою є станція «Маріїнський палац».

Розповідь учителя. Діти і ось ми прибули до столиці нашої Батьківщини міста Києва. Ми рушаємо до Маріїнського палацу.

Маріїнський палац зведений у 1750-1755 рр. Архітектора за планом якого будувався Маріїнський палац звали Бартоломео Растреллі. Палац будувався для гетьмана України Кирила Розумовського. Головний фасад Маріїнського палацу «дивиться» на Маріїнський парк. Із протилежного боку палацу — Міський (Царський) сад.

Учениця. Його стиль — класичний: мережа прямих алей перехрещуються під прямим кутом. Палацовий комплекс має симетричну композицію. В оздобленні палацу використано три кольори: бірюзовий для стін, світло-жовтий для колон та карнизів, білий для ліплення. Усе це надає споруді святкового й урочистого вигляду. До 1917 р. палац був резиденцією царської родини. Інтер'єри кожного приміщення Маріїнського палацу мають свій неповторний вигляд. У кожній із зал переважає певний колір.

Учитель.

Діти то що ж таке палац?(відповідь учнів)

Робота з підручником на ст. 157

Ось і ми побували у Маріїнському палаці. А наша подорож історичним потягом продовжується. І поки ми з вами прямуємо до нашої наступної зупинки давайте розгадаємо «Криптограму».

Гра «Криптограма»

Розшифровані слова:

- Київ, Дніпропетровськ;
- Розумовський, Мазепа;
- Кутузов, Наполеон;
- класичний, бароко;
- резиденція, дім;
- палац, фортеця;
- зала, кімната;
- Растреллі, Франко.

Третя станція є Крим.

В нас тут буде дуже коротка зупинка. І про основні історичні пам'ятки Криму розкажуть нам наші екскурсоводи.

Розповідь учня. (Султан)

Я – Кримський хан. Вітаю вас на нашій землі. Найвизначнішою пам'яткою Бахчисарая є мій Ханський палац. Його створювали італійські, іранські, турецькі, українські і російські майстри протягом XVI-XVIII століть. Збудований як родова резиденція династії Гіреїв — правителів Кримського ханату, палац був центром політичного, духовного й культурного життя держави кримських татар...

Ханський палац є єдиним у світі зразком кримськотатарської палацової архітектури й унікальним для Європи цілісним архітектурним комплексом.

Розповідь учнів.

Рада вас вітати в мальовничому м. Судак. Перші фортечні споруди тут збудували ще візантійці у VI—VII ст. А в 1365 року сюди прибули вихідці з Італії – генуезьці. Одну з фортець вони назвали Солдайя, яку наші сучасники називаю генуезькою. Фортеця встояла перед випробуванням часом. Вона була непідвладна природним стихіям, оскільки камені будівель були скріплені спеціальним розчином, який забезпечував її стійкість і неприступність .

Загальна площа Генуезької фортеці — майже 30 гектарів, довжина мурів по периметру — понад два кілометри. Стіни двометрової товщини досягають 6-8 метрів заввишки. Генуезьку фортецю прикрашають 14 башт заввишки 15 метрів, що надають їй неперевершеного вигляду.

І ось ми повертаємось до рідної землі, Поділля. Але я знайшов скарб і я хочу поділитись із вами, дайте відповіді на мої питання.

Питання:

1. Коли відбувалось будівництво Бахчисарайського палацу?
2. Чому фортецю називають Генуезькою?

Четверта станція. Волинь

Розповідь учителя.

Діти наш Волинський край, теж славиться видатними історичними пам'ятниками:

- замок Любарта в Луцьку
- кляштор Капуцинів в Любешові

V. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗНАНЬ

1. Із якими архітектурними шедеврами нашої держави ви ознайомилися під час уявної подорожі на історичному потязі?
2. Яка різниця між замком і палацом?
3. Давайте повернемося до епіграфа. Як ви розумієте ці слова?

(«Усе ще буде! Ніколи не втрачайте надію! На руїнах виникає нова фортеця!»)

Відеофрагмент.

Учитель.

І як казав наш відомий геній, класик українського слова Тарас Григорович Шевченко «Чужого навчайтесь і свого не цурайтесь». Так і ми повинні шанувати та берегти те, що залишили для нас предки. Тому що, на нашій рідній неньці Україні є чимало гарних архітектурних пам'яток, які нічим не різняться від європейських.

Підпиття підсумків. Виставлення оцінок.

VI. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Опрацювати §23 (с.156-163).
2. Написати історичний міні твір на тему «Я і мій замок»
3. Підготувати повідомлення про фортеці та замки Волинської області.
4. Засвоїти зміст нових понять та виписати їх у зошит

Історія України. 5 кл.

Тема: Яку роль в історії відігравали замки і палаци

Мета: визначити, яку роль в історії відігравали замки, палаци та фортеці; з'ясувати, чому Кам'янець-Подільська та Генуезька фортеці, Бахчисарайський та Маріїнський палаци є визначними пам'ятками історії; удосконалювати вміння працювати з текстом підручника, складати план та зв'язну розповідь про історичну пам'ятку; виховувати учнів свідомими щодо необхідності збереження історичних та культурних пам'яток.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: архітектура, замки, палаці

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну послідовність створення зазначених пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;
- називати, розпізнавати та описувати пам'ятки на основі тексту підручника;
- складати план розповіді про пам'ятку і розповідати за планом, уживаючи історичні поняття та терміни;
- висловлювати особисте ставлення щодо цих пам'яток і усвідомлювати необхідність щодо їх збереження.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Бесіда

1. Уявіть себе жителем стародавніх часів. Які існували загрози вашому життю?
2. Поміркуйте, у якому будинку ви почувалися б захищеним від ворогів.

III. Мотивація навчальної діяльності

Чи доводилося вам відвідувати замки або палаці? Які саме? Чим вони відрізняються від звичного нам житла?

Споруди є важливими свідками історії і можуть багато чого цікавого розповісти про життя людей у минулому. У давнину дуже часто траплялися війни, тому люди вимушені були зводити оборонні або добре укріплені споруди: фортеці та замки. Також важливе значення в історії мають палаці - будинки, де жили знатні люди.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Що таке замки та палаці

а) Учні складають розповідь за планом

1. Замок
2. Фортеця
3. Палац

б) Які елементи архітектури споруд дають змогу зробити висновок, що перед нами фортеці?

в) Опишіть палац. Визначте архітектурні ознаки, які роблять споруду величною.

2. Робота в групах

Учні поділяються на чотири групи. Кожна група опрацьовує текст підручника і складає доповідь. Додатково групи отримують від учителя роздавальні матеріали із зображенням архітектурних пам'яток.

1-ша група(С. 158–159) — Генуезька фортеця;

Запитання. Чому Генуезьку фортецю вважають однією з найцікавіших архітектурних пам'яток не тільки Криму, а й України? Чи можна її вважати визначною пам'яткою історії? Чому?

2-га група(С. 159–160) — Кам'янець-Подільська фортеця;

Запитання. Укажіть основні ознаки Кам'янець-Подільській фортеці як оборонної споруди? Чи можна її вважати визначною пам'яткою історії? Чому?

3-тя група(С. 161–162) — Бахчисарайський палац;

Запитання. назвіть особливості арабської архітектури на прикладі Бахчисарайського палацу. Чи можна палац вважати визначною пам'яткою історії? Чому?

53

4-та група(С.161–162) — Маріїнський палац.

Запитання. Що відрізняє Маріїнський палац від звичайної будівлі? Чи можна його вважати визначною пам'яткою історії? Чому?

Групи презентують свою роботу і показують місцезнаходження пам'яток на карті.

V. Закріплення знань учнів.

1. Які споруди називаємо палацами?
2. Знайдіть на карті місцезнаходження пам'яток, про які йшлося на уроці.
3. Як ви розумієте слова підручника «Кожен із замків передусім був фортецею»?
4. Чим уславилися Генуезька і Кам'янець-Подільська фортеці?
5. Столицею якої держави було м. Бахчисарай? Кому належав палац?
6. Підтвердити фактами, що замки і палаці — важливі свідки історії.
7. Сьогодні є палаці спорту, палаці мистецтв, культури, юнацтва. Поміркуйте, чому для назв таких споруд використовують слово «палац».

VI. Домашнє завдання

11. Опрацювати § 23
12. Письмово: Уявіть, що у вас є можливість відвідати лише одне з місць, про яке написано у параграфі. Оберіть місце для екскурсії та поясніть свій вибір.

Історія України. 5 кл.

Тема: Які історії можуть розповісти вулиці та площі

Мета: з'ясувати, як виникли вулиці та площі в містах, у чому їх різниця та які функції вони виконували; визначити, чому вулиця Хрещатик у Києві та площа Ринок у Львові

належать до культурної спадщини українського народу; удосконалити вміння працювати з підручником, складати розповідь з заданою темою за текстом підручника; виховувати в учнів переконання щодо необхідності збереження пам'яток історії та культури.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: вулиця, площа

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну послідовність створення зазначених пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;
- називати, розпізнавати та описувати пам'ятки на основі вивченого матеріалу й практичної роботи;
- пояснювати історичні поняття на основі тексту підручника та застосовувати їх під час виконання пізнавальних завдань;
- складати план розповіді про пам'ятку і розповідати за планом, уживаючи історичні поняття та терміни;
- висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Бліц - опитування

1. Які споруди називаємо палацами?
2. Як ви розумієте слова підручника «Кожен із замків передусім був фортецею»?
4. Чим уславилися Генуезька і Кам'янець-Подільська фортеці?
5. Столицею якої держави було м. Бахчисарай? Кому належав палац?

Бесіда

1. Назвіть найбільш важливі вулиці вашого міста.
2. У чому полягає особливість кожної з вулиць і що між ними схожого?

III. Мотивація навчальної діяльності

Міські вулиці... В усі часи та в усіх народів вони були артеріями громадського життя й місцем торгівлі. Звісно, вулиці сучасних міст зовсім не ті, що існували за доби Київської русі, Гетьманщини чи навіть ще столітньої давнини, проте, погодьтеся, суттєве значення їх не змінилося, хоч автомобілі давно вже замінили на них кінно-гужовий транспорт, а на місці торговельних лавок та рундуків бачимо супермаркети.

«Мозковий штурм»

У чому відмінність між і площею? Які вулиці і площі вам відомі?

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Як з'явилися вулиці та площі

«Три речення»

Учні опрацьовують текст підручника та виписують три ключових речення з прочитаного.

Робота з термінами

Вулиця — територія в межах населеного пункту, обмежена з одного або двох боків будинками і призначена для руху транспорту або пішоходів.

Площа — зазвичай центральна незабудована частина міста, оточена будівлями або зеленими насадженнями.

Спираючись на ілюстрації С.167 та пояснення підручника, назвіть особливості вулиць різних часів.

Пригадайте, яку роль виконували площі в містах. На основі фотографій знайдіть спільне у вигляді площ. Що означають їхні назви?

2. Як Хрещатик став головною вулицею України

Ознайомтеся з текстом та ілюстраціями. Поставте по одному запитанню жителям Хрещатика ХІХ століття, початку ХХ століття і початку ХХІ століття. Про яке значення вулиці Хрещатик у м. Києві свідчить його вигляд та поява будівель, зображених на фото початку ХХ століття на цій та наступній сторінках?

3. Чому площа Ринок у Львові належить до світової культурної спадщини

Учні опрацьовують відповідний текст та складають план. на основі плану окремі учні переповідають прочитане.

V. Закріплення знань учнів.

1. Чим відрізняються вулиці від площ?
2. Яку назву має головна вулиця Києва та головна площа Львова?
3. Чому площа Ринок відігравала важливу роль у житті Львова?
4. Від площі Ринок у Львові беруть початок вулиці: Руська, Сербська, Галицька, Краківська, Шевська, Друкарська, та Кафедральна площа. Як ви думаєте, чому вони так названі?
5. Опишіть вулицю, на якій знаходиться ваша школа, звертаючи увагу на розташування і призначення будинків, зелені насадження, особливість проїзної частини (трамвайні колії, підземний перехід тощо), наявність міського транспорту, лінії з в'язку.
6. Порівняйте старовинну і сучасну вулиці.
7. Висловіть своє ставлення до необхідності зберігати пам'ятки на вулицях і площах міст.

VI. Домашнє завдання

13. Опрацювати § 24

14. Письмово: Опишіть вулицю, де ви живете, звертаючи увагу на розташування і призначення будинків, зелені насадження, особливості проїжджої частини (трамвайні колії, підземний перехід тощо), наявність міського транспорту, ліній зв'язку.

Історія України. 5 кл.

Тема: Чому парки і сади є культурним надбанням України

Мета: з'ясувати, чому парки і сади є культурним надбанням України; удосконалити навички роботи з текстовими та візуальними джерелами інформації; сприяти естетичному та національно-патріотичному вихованню учнів.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: уроки засвоєння нових знань.

Поняття та терміни: парк, заповідник, меценат

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- установлювати хронологічну послідовність створення зазначених пам'яток;
- показувати на карті місцезнаходження цих пам'яток;

- називати, розпізнавати та описувати пам'ятки на основі вивченого матеріалу і практичної роботи;
- пояснювати історичні поняття на основі тексту підручника та застосовувати їх під час виконання пізнавальних завдань;
- складати план розповіді про пам'ятку і розповідати за планом, уживаючи історичні поняття та терміни;
- висловлювати особисте ставлення до цих пам'яток і наголошувати на необхідності їх збереження.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Опишіть вулицю, де ви живете, звертаючи увагу на розташування і призначення будинків, зелені насадження, особливості проїжджої частини (трамвайні колії, підземний перехід тощо), наявність міського транспорту, ліній з в'язку.

III. Мотивація навчальної діяльності

Обговоріть, які асоціації (художні образи) у вас пов'язані зі словами «парк» і «сад».

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Як створювались парки і сади

Учні опрацьовують текст підручника та складають пам'ятку

- Що таке парк? На основі тексту перелічіть правила створення парків і садів.

Робота з термінами

Заповідник — територія, де розміщено природний комплекс, пам'ятки історії та культури, що є національним надбанням й охороняється державою.

Меценат — людина, яка сприяє розвитку науки та мистецтва, надаючи матеріальну допомогу за рахунок власних коштів.

Парк — територія зі спеціально насадженою та природною рослинністю, алеями, водоймами скульптурами, спеціальним устаткуванням.

2. Чому «Софіївку» в Умані називають шедевром паркового будівництва

Робота з історичним джерелом. Прочитайте легенду і поставте до тексту 3 запитання.

Парк «Софіївка» заснований у 1796 році власником міста Умані, магнатом Станіславом Щенським Потоцьким та названий на честь його дружини Софії

Вітт-Потоцької. Автором топографічного й архітектурного проекту і керівником будівництва парку було призначено військового інженера Людвіга Метцеля. Парк був створений у майже безлісій місцевості, розчленованій річкою Кам'янкою, балками та ярами, які врізалися в гранітове підложжя, що часто виходило на поверхню. При створенні парку вдало використано рельєф, але без заздалегідь наміченого плану. У процесі завершення робіт на окремих ділянках були висаджені місцеві та екзотичні деревно-чагарникові рослини, тоді ж були збудовані перші архітектурні споруди та прикрашено «Софіївку» скульптурою, переважно античною. Головна композиційна вісь парку проходить по річищу Кам'янки, де споруджено ряд штучних басейнів та ставів: Верхній — понад 8 га, Нижній — близько 1,5 га та інші, водоспади (один з них 14 м висотою), шлюзи, каскади, підземну ріку Ахеронт (завдовжки 224 м), водограї (найбільший — до 20 м) тощо.

Парк прикрашають штучні скелі (Левкадська (Бельведерська), Тарпейська й інші), гроти (Венери, «Горішок», «Страху і сумнівів» та інші), павільйони (Флори, Рожевий), альтанки, скульптура.

Завдяки компонованню різних деревних порід, поєднанню їх з водоймами, скелями й архітектурними спорудами, створено види й перспективи різних планів (Головна алея, Англійський парк, Єлисейські поля та інші).

Коли Людвіг Метцель закінчив будівництво, в'їзд до парку був з боку оранжерей (тобто, з двору сільськогосподарської академії). Тоді приїздили в «Софіївку» на конях по теперішніх вулицях Тищика і Київській.

Польський письменник Станіслав Трембецький у 1806 році присвятив парку поему «Zofiówka», яку пізніше було перекладено на кілька інших мов.

Робота з візуальними джерелами

Розглянувши ілюстрації підручника на С. 174, дайте відповіді на запитання. §

1. Хто створив парк «Софіївка»?
2. Чим Софіївка нагадує Давню Грецію?
3. Чому парк «Софіївка» називають «перлиною паркового мистецтва України»?
4. Покажіть на карті, де розміщений парк «Софіївка».

3. Хто уславив заповідник «Качанівка» на Чернігівщині

Висловіть свою точку зору: що більше уславило Качанівку - палац і парк чи справи її господарів?

Робота з візуальними джерелами

Розглянувши ілюстрації підручника на С. 174–175, дайте відповіді на запитання.

1. Коли і ким було засновано палацово-садовий комплекс «Качанівка»?
2. Що більше уславило «Качанівку»: палац і парк чи справи її господарів?
3. Поміркуйте, чому В. Тарновського називають патріотом та меценатом.
4. Покажіть на карті, де розташований парк «Качанівка».

V. Закріплення знань учнів.

1. Покажіть на карті, де знаходяться парки «Софіївка» і «Качанівка».
2. Клас об'єднують у дві групи за варіантами. Групам треба назвати якомога більше понять, імен, фактів, що стосуються того або іншого парку.

1-й варіант — парк «Софіївка»,

2-й варіант — «Качанівка».

VI. Домашнє завдання

15. Опрацювати § 25
16. Письмово: Оберіть для себе пам'ятку чи невелику групу пам'яток із переліку Державного реєстру. Зберіть інформацію про обрану пам'ятку та підготуйтеся для її використання на уроці. Цю роботу можна за домовленістю виконати з однокласниками у малих групах

Історія України. 5 кл.

Тема: Практичне заняття. Які історичні пам'ятки вашого рідного краю розповідають про минуле

Мета: на основі раніше отриманих знань і опорних умінь у новій навчальній ситуації учні самостійно вирішують проблемно-пізнавальні завдання, публічно представляють результати індивідуальної та колективної творчої діяльності, освоюють складніші способи вивчення історичного минулого. Через вивчення історії міста/села, залучити учнів до глибшого вивчення історії України. Формувати та розвивати в учнів дослідницькі уміння, навички пошуково - дослідницької роботи (виявлення проблем, збір інформації), естетичні смаки, спостережливість, уміння висувати гіпотези, узагальнювати, розвивати аналітичне мислення; сприяти підвищенню особистої впевненості у кожного учасника проекту. Виховувати почуття любові до історії свого міста/села і всієї України.

Обладнання: О.І. Пометун, І.А. Костюк, Ю.Б. Малієнко Історія України (Вступ до історії). — К.: Видавничий дім «Освіта»; ілюстрації.

Тип уроку: урок практичного застосування знань, навичок і умінь.

Очікувані результати

Після цього уроку учні зможуть:

- самостійно вирішувати проблемно-пізнавальні завдання;
- публічно представляти результати індивідуальної та колективної творчої діяльності;
- покращити навички пошуково – дослідницької роботи;

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Актуалізація опорних знань

Учні описують пам'ятку чи невелику групу пам'яток із переліку Державного реєстру.

III. Мотивація навчальної діяльності

Як ви розумієте вислів: «Історія - це жива пам'ять навколо нас»?

Пригадайте, що таке краєзнавство. Як саме історичні пам'ятки відображають історію навколо нас?

IV. Вивчення нового матеріалу

Ознайомлення з пам'яткою «Як дослідити історичну пам'ятку»

1. Що це за пам'ятка? До якої групи вона належить?
2. Де вона розташована? Як вона виглядає?
3. Коли було створено пам'ятку? (вказіть століття або точну дату, якщо її можна встановити)
4. Яким подіям у минулому чи історичним діячам присвячена дана пам'ятка? Що вона засвідчує?
5. Хто створив дану пам'ятку? (ім'я архітектора, художника, скульптора, інженера тощо)
6. Якщо ви описуєте архітектурну споруду або витвір мистецтва, пригадайте, які особливості характерні для архітектурних споруд або художніх творів, обраних вами. Пам'ятайте, що встановити особливість — означає знайти те, чим ця пам'ятка відрізняється від подібних до неї.
7. Чи відображає ця пам'ятка історію та культуру одного народу чи усіх народів, що жили поруч?

Учні отримують матеріал для роботи (фото, текст тощо)

Луцький замок

Замок Любарта, або Луцький замок — верхній замок Луцька, один із двох (частково) збережених замків, пам'ятка архітектури та історії національного значення. Один з найбільших, найдавніших і найкраще збережених в Україні замків. Головний об'єкт історико-культурного заповідника «Старий Луцьк», культурний осередок та найстаріша споруда Луцька.

Будівництво Верхнього замку розпочалося у 1350-ті роки і в основному було завершене у 1430-ті, хоча деякі елементи (наприклад, висота веж) ще змінювалися протягом наступних століть. Окольний замок почали реконструювати у цеглі з 1502 року. Від часу побудови замки були резиденцією Великого князя, а після утворення Королівства — резиденцією королівської влади, де були зосереджені політичні, адміністративні, судові, оборонні, релігійні функції центру Воєводства Волинського. У 1429 році у князівському палаці, що знаходився у Верхньому замку, проходив з'їзд європейських монархів, який мав на меті розв'язати політичні та економічні питання центрально-східної Європи та вирішити питання про коронацію Вітовта. Замки неодноразово підлягали нападу. Так, у 1431 році під час «Луцької війни» замки витримали облогу військ політичних противників великого литовського князя Свидригайла. У 1595 році замок був узятий військовими загонами Северина Наливайка.

На території замків знаходилися обидві кафедри — латинська Святої Трійці та православна Івана Богослова. У них проходили, окрім того, зібрання та сеймики волинської шляхти обох віросповідань. У замку діяли різного роду суди, які займалися питаннями міського та воєводського масштабу. В окремий період в замку діяв особливий суд — Луцький Трибунал, якому підлягали кілька воєводств. У XVIII столітті замок почав утрачати свої функції, що було пов'язано із суспільними трансформаціями суспільства Речі Посполитої. Окольний замок припинив своє існування, а в XIX столітті, коли Волинь була анексована Російською імперією, і Верхній замок припинив існування. Залишилися руїни, які тільки на зламі XIX-XX століть почали оберігати законом.

Упродовж XX століття Верхній замок і залишки Окольника були реставровані і на сьогодні відкриті для відвідування. А на початку XXI століття був відновлений і невеликий шматочок Окольного замку.

V. Закріплення знань учнів.

Обговоріть:

Що нового ви дізналися про історичні пам'ятки України?

Що нового ви дізналися про історію вашого краю?

Чому потрібно зберігати історично-культурні пам'ятки? Хто має бути в цьому зацікавлений?

VI. Домашнє завдання

17. Опрацювати § 26

18. Письмово: Ви вже чимало дізналися з історії рідного краю, вашого міста чи села.

- І щоб здійснити уявну подорож історичними місцями України, вам необхідно підготуватися.
- Перегляньте зміст вашого підручника. Пригадайте, про кого з історичних осіб і про які події та історичні пам'ятки ви вчили протягом року.
- Визначте, що саме було для вас найбільш цікавим та захоплюючим.
- Об'єднайтеся у пари чи кілька малих груп. Домовтеся про те, що саме ви обираєте для вашої уявної подорожі:

ї Періоди історії: княжі часи, козацьку епоху, XIX чи XX століття.

ї Теми: по в'язані із державним життям українського народу, військові теми та боротьбу із зовнішніми ворогами, історію господарства та дому, розвиток культури, освіти, мистецтва тощо; історія, пов'язана з визначними історичними діячами тощо.

ї Пам'ятники та пам'ятні місця.

ї Місця, що пов'язані з історією та культурою різних народів, що населяли Україну.

Історія України. 5 кл.

Урок узагальнення за темою «Які пам'ятки є частиною історії».

Мета: систематизувати, узагальнити та закріпити знання учнів з даної теми, повторити поняття та терміни; виділити й актуалізувати в пам'яті учнів найважливіші явища і процеси; закріпити вміння систематизувати матеріал, складати розповідь, висловлювати власну думку; виховувати зацікавленість історією.

Обладнання: заліковий зошит

Тип уроку: перевірки й корекції.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

II. Основна частина уроку

Виконання учнями завдань в залікових зошитах

Тематичний блок 3(варіанти1-2)

III .Підсумок уроку

IV.Домашнє завдання

Повторити вивчені терміни і поняття.